

LAPORAN PROSIDING (HANSARD)

Rabu, 16 Disember 2020

Bil. 1 (d) / 2020

MESYUARAT

JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA

ISU:

**Perolehan Kapal Peronda Generasi Kedua bagi Tentera Laut
Diraja Malaysia**

- **Kementerian Pertahanan Malaysia (MINDEF)**
 - i) YBhg. Dato' Seri Muez bin Abdul Aziz,
Ketua Setiausaha
 - ii) Laksamana Shaiful Bahri bin Baharuddin, Ketua Pengarah
 - iii) Kept TLDM Ir. Azhar bin Jumaat, Mantan Ketua Pengarah
 - iv) Kept TLDM Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah, Mantan Ketua Pengarah
 - v) Kept TLDM Mohamad Azuwan bin Harul, Mantan Ketua Pengarah

**PENGGAL KETIGA,
PARLIMEN KEEMPAT BELAS**

**MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA
BILIK MESYUARAT JAWATANKUASA 1, TINGKAT 2 BLOK UTAMA
BANGUNAN PARLIMEN, PARLIMEN MALAYSIA
RABU, 16 DISEMBER 2020**

AHLI-AHLI JAWATANKUASA

Hadir

YB. Tuan Wong Kah Woh [Ipoh Timur] - *Pengerusi*
YB. Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun [Beaufort] - *Timbalan Pengerusi*
YB. Puan Nurul Izzah binti Anwar [Permatang Pauh]
YB. Puan Wong Shu Qi [Kluang]
YB. Dato' Haji Mohd Fasiah bin Mohd Fakeh [Sabak Bernam]
YB. Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Lumut]
YB. Tuan Ahmad Fadhli bin Shaari [Pasir Mas]
YB. Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman [Sik]
YB. Tuan Haji Yamani Hafez bin Musa [Sipitang]
YB. Tuan Haji Ahmad bin Hassan [Papar]
YB. Tuan Lukanisman bin Awang Sauni [Sibuti]

Tidak Hadir [Dengan Maaf]

YB. Tuan Ramli bin Dato' Mohd Nor [Cameron Highlands]
YB. Dato' Jalaluddin bin Alias [Jelebu]
YB. Datuk Mohamad bin Alamin [Kimanis]
YBrs. Tuan Nizam Mydin bin Bacha Mydin - *Setiausaha*

URUS SETIA

Encik Ahmad Johan bin Mohd Affandi [Ketua Sekretariat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara, Parlimen Malaysia]
Encik Rosli bin Aw Ahmad [Juruaudit Pejabat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara, Parlimen Malaysia]
Puan Siti Noor Akmar binti Zulkafli [Juruaudit Pejabat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara, Parlimen Malaysia]
Cik Fatin Izzati binti Mohd Radzi [Jurubahasa Serentak Kanan II (Jurubahasa dan Terjemahan, Pengurusan Dewan Rakyat), Parlimen Malaysia]

HADIR BERSAMA

Jabatan Audit Negara

Puan Norliza binti Md Nuruddin @ Nordin [Pengarah Audit (Sektor Audit Kewangan)]
Encik Mohd Daniel bin Mohd Nassir [Ketua Penolong Pengarah Audit]

(samb/-)

Kementerian Kewangan (MOF)

Puan Azreen binti Awang [Ketua Penolong Setiausaha (Unit Kawalan dan Pemantauan)
(Bahagian Strategi Korporat dan Komunikasi)]
Encik Adam Danial Hafiz Goh [Penolong Setiausaha (Unit Kawalan dan Pemantauan)
(Bahagian Strategi Korporat dan Komunikasi)]

Jabatan Peguam Negara

Puan Maslinda @ Linda binti Mohd Ainal [Ketua Unit Teknologi Maklumat dan
Kewangan]

Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia (SPRM)

Puan Zuridah binti Mamat [Timbalan Pengarah (Bahagian Pemeriksaan dan
Perundingan)]
Encik Kamarulzaman bin Ahmad [Pegawai Siasatan]

Jabatan Akauntan Negara

Puan Lailatul Fadzillah binti Ideris [Ketua Penolong Pengarah (Bahagian
Perkhidmatan Operasi Pusat dan Agensi (BPOPA))]

Unit Perancang Ekonomi

Encik Baidilleh bin Ghazali [Pengarah (Bahagian Keselamatan dan Ketenteraman
Awam)]

SAKSI**Kementerian Pertahanan**

YBhg. Dato' Sri Muez bin Abd Aziz [Ketua Setiausaha]
YBhg. Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi [Timbalan Ketua Setiausaha (Pembangunan)]
YBhg. Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman [Setiausaha Bahagian (Bahagian
Perolehan)]
YBhg. Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin [Ketua Pengarah Pasukan
Projek LCS TLDM]
YBhg. Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah [Ketua
Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM (Mantan)]
YBhg. Laksamana Pertama Azuwan bin Harun [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS
TLDM (Mantan)]
YBhg. Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM
(Mantan)]
Encik Mohamad Al Hafeez bin Mohd Shaharin [Pegawai Khas kepada Ketua
Setiausaha]
Leftenan Komander TLDM Encik Mohd Zulfahmi bin Harun [Pegawai Staf]

LAPORAN PROSIDING

MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA PARLIMEN KEEMPAT BELAS, PENGGAL KETIGA

Rabu, 16 Disember 2020

Bilik Jawatankuasa 1, Tingkat 2 Blok Utama, Parlimen Malaysia, Kuala Lumpur

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.33 pagi

[Yang Berhormat Tuan Wong Kah Woh mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Pengerusi: Salam sejahtera, selamat pagi dan selamat datang saya ucapkan kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara (PAC). Terima kasih kerana hadir dalam mesyuarat ini. Selamat datang juga saya ucapkan kepada semua ex-officio yang membantu dalam prosiding ini termasuk Jabatan Peguam (AGC), Jabatan Perkhidmatan Awam, Jabatan Audit Negara, Kementerian Kewangan, SPRM, Jabatan Akauntan Negara dan juga Unit Perancang Ekonomi, JPM.

Ahli-ahli mesyuarat sekalian pada hari ini PAC Parlimen akan meneruskan prosiding kita iaitu prosiding yang ketiga yang membabitkan isu pembelian enam kapal LCS bernilai RM9 bilion di bawah Kementerian Pertahanan (MinDef). Prosiding pada pagi ini membabitkan pasukan projek LCS TLDM yang juga dikenali sebagai Pasukan Projek LCS (PPLCS). Selepas jawatankuasa ini selesai mendengar keterangan daripada Ketua Setiausaha MinDef iaitu Dato' Sri Muez pada 18 November 2020 dan Pengerusi Jawatankuasa Siasatan Tadbir Urus, Perolehan dan Kewangan Kerajaan (JKS) pada 1 Disember lalu yang diwakili oleh Tan Sri Ambrin Buang.

Pada pagi ini hadir di hadapan jawatankuasa ini saya mengucapkan penghargaan kepada Yang Berbahagia Dato' Sri Muez bin Abd Aziz, KSU MinDef. Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin, Ketua Pengarah PPLCS, tempoh perkhidmatan dari 28 Ogos 2017 sehingga sekarang. Laksamana Pertama Azuwan bin Harun mantan Ketua Pengarah PPLCS, tempoh perkhidmatan 9 Januari 2017 sehingga 27 Ogos 2017 dan juga Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah, mantan Ketua Pengarah PPLCS, tempoh perkhidmatan 2 Februari 2016 sehingga 8 Januari 2017 dan Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat mantan Ketua Pengarah PPLCS, tempoh perkhidmatan 26 Disember 2012 sehingga 14 Februari 2016.

Turut hadir bersama Datuk KSU dan juga pasukan PPLCS adalah Yang Berbahagia Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi, TKSU Pembangunan MinDef dan Yang Berbahagia Datuk Ahmad Husaini bin Abdul Rahman, Setiausaha Bahagian Perolehan MinDef. PAC Parlimen mengucapkan terima kasih kerana hadir dalam prosiding ini.

Yang Berhormat Ahli-ahli Mesyuarat sekalian, untuk makluman, saksi-saksi yang hadir pada pagi ini dalam pembentangan Tan Sri Ambrin Buang, Pengerusi JKS pada 1 Disember yang lalu, jawatankuasa ini sudah dimaklumkan bahawa pembekalan enam kapal LCS TLDM ini adalah perolehan terbesar MinDef bernilai RM9.128 bilion dan sehingga 28 Oktober 2020 kerajaan sudah membayar sejumlah RM6.083 bilion. Tempoh pelaksanaan perolehan projek ini adalah selama 10 tahun mulai 3 Oktober 2013 sehingga 2 Oktober 2023 dan TLDM sepatutnya menerima penyerahan kapal LCS1 pada April 2019 tetapi sehingga Oktober tahun ini peratus penyiapan kapal LCS1 adalah sekitar 64 peratus sahaja. Begitu juga dengan kapal LCS2 sebanyak 60 peratus, LCS3 sebanyak 53 peratus, LCS4 sebanyak 48 peratus, LCS5 sebanyak 36 peratus dan LCS6 tiada apa-apa kemajuan.

Berikut itu, PAC berpandangan adalah amat penting untuk mendengar penjelasan lanjut daripada semua Pengarah PPLCS sebagai *man on the ground* yang bertanggungjawab terhadap pelaksanaan pembinaan kapal ini. Pada masa yang sama, isu ini juga telah pun dilaporkan dalam LKAN Tahun 2019 Siri 1 berkenaan dengan perolehan Kapal Peronda Generasi Kedua LCS bagi Tentera Laut Diraja Malaysia. So, oleh itu PAC Parlimen berpaksikan prosiding ini kepada dua laporan iaitu laporan daripada Laporan Ketua Audit Negara serta laporan daripada JKS. Jadi, tanpa membuang masa, marilah kita teruskan prosiding pada pagi ini dengan menjemput Yang Berbahagia Dato' Sri KSU untuk memulakan pembentangan ini. Dipersilakan Yang Berbahagia Dato' Sri Muez. Terima kasih.

10.38 pg.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz [Ketua Setiausaha Kementerian Pertahanan]:
Terima kasih Tuan Pengerusi, Ahli-ahli Yang Berhormat, Ahli-ahli PAC, Dato', Datuk, tuan-tuan dan puan-puan yang saya hormati sekalian. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan selamat pagi. Untuk makluman Yang Berhormat, prosiding pada pagi ini ialah berkaitan seperti yang dimaklumkan oleh Yang Berhormat Tuan Pengerusi tadi iaitu berkaitan kontrak perolehan *littoral combat ship* atau LCS Tentera Laut Diraja Malaysia.

Jadi, untuk skop pembentangan saya untuk pagi ini ialah berkaitan dengan Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM, berkaitan carta organisasi— saya hendak *explain* sedikit berkaitan *team* projek tersebut iaitu tugas dan tanggungjawab pasukan projek atau *team* projek. Selepas itu, *timeline contract*, berkaitan kemajuan kerja, kaedah pengiraan peratusan kemajuan projek, kemajuan pembayaran dan juga faktor utama sebab kelewatan projek tersebut.

Untuk makluman Yang Berhormat, iaitu berkaitan saya hendak maklumkan bersama-sama saya di sini seperti yang dimaklumkan oleh Tuan Pengurus tadi berkaitan dengan *chief* kepada *team-team* projek tersebut.

■1040

Pertama Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat ada bersama saya pagi ini sebelah kanan yang telah berkhidmat dalam *team* ini mulai 26 Disember 2012 sehingga 14 Februari 2016. Beliau pun telah bersara dalam perkhidmatan untuk makluman Yang Berhormat.

Kedua Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah sebelah kanan saya ini. Semua *chief* untuk maklumat Yang Berhormatlah, semua *chief* yang pernah yang pernah berkhidmat sebagai *team project* tersebut.

Ketiga, ialah Laksamana Pertama Azuwan bin Harun yang sebelah kiri saya ini mula 20 Jun 2016 sehingga 27 Ogos 2017.

Terkini, Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin. Untuk makluman Yang Berhormat, beliau masih lagi dalam perkhidmatan dan memegang jawatan Ketua Pengarah pasukan projek ini iaitu bermula 28 Ogos 2017 sehingga sekiranya untuk makluman Yang Berhormat.

Jadi pada hari ini saya bawalah semua ketua pengarah yang terlibat secara langsung dalam mengendalikan, pengawasan dan juga untuk projek LCS atau *littoral combat ship*.

Untuk makluman Yang Berhormat juga, carta organisasi pasukan projek LCS TLDM ini adalah diketuai oleh seorang ketua pengarah dan ketua seksyen operasi pentadbiran dan sebagainya dan terbahagi kepada seksyen-seksyen yang berikut. Sebelah kiri carta tersebut Seksyen Kejuruteraan Elektrik, Seksyen Sistem Kombat, Seksyen Kejuruteraan Marin dan Seni Bina Kapal, Seksyen Operasi dan Latihan dan Seksyen Material dan sebagainya untuk makluman. [Merujuk kepada slaid].

Hampir dalam satu carta organisasi ini terdiri lebih kurang 41 pegawai dan anggota yang terlibat dalam pasukan ini untuk makluman. Tugas antara lain untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, tugas dan tanggungjawab pasukan projek LCS TLDM di antara lain adalah:

- (i) mengawal selia keseluruhan kerja dan memastikan semua obligasi kontrak dipatuhi sepenuhnya;
- (ii) bertindak sebagai perantara di antara kerajaan dengan *supplier* dalam segala hal berkaitan pengurusan kontrak;
- (iii) memastikan kualiti dan piawaian produk, bahan yang diguna dan hasil kerja adalah mematuhi kontrak;

- (iv) memantau kemajuan kerja dan jika perlu mengambil tindakan awal untuk mengelakkan kelewatan mengikut peruntukan di dalam kontrak.
- (v) menyemak, mengesah dan mengkaji sebarang cadangan modifikasi atau variasi (*variation order*) bagi bidang kerja yang dikemukakan oleh *supplier* dan memajukan cadangan kepada cawangan pengurusan projek TLDM untuk proses selanjutnya;
- (vi) menyemak dan mengesahkan protokol ujian untuk semua peralatan dan sistem memenuhi spesifikasi yang ditetapkan di dalam kontrak. Semua ujian penerimaan peralatan hendaklah dilaksanakan berdasarkan prosedur ujian yang telah dipersetujui;
- (vii) memajukan laporan kemajuan kerja projek setiap bulan untuk diedarkan kepada bahagian kejuruteraan TLDM, cawangan pengurusan projek TLDM dan Bahagian Perolehan, Kementerian Pertahanan. Laporan suku tahun pula perlu dimajukan kepada Panglima Tentera Laut (PTL) atau *Chief of Navy* dan salinan kepada TPTL atau *Deputy Chief of Navy*, Bahagian Perancangan Pembangunan TLDM dan Bahagian Perolehan;
- (viii) memajukan dokumentasi peralatan dan sistem yang telah dikemas kini kepada Bahagian Kejuruteraan TLDM;
- (ix) mengkoordinasikan pembaikan dalam tempoh jaminan;
- (x) memajukan laporan pelaksanaan setiap kapal diterima oleh Jawatankuasa Penerimaan Akhir; dan
- (xi) memajukan laporan prestasi akhir setelah selesai tempoh jaminan setiap kapal.

Untuk makluman Yang Berhormat, *just an overview*, kontrak ini adalah perolehan enam buah kapal *second generation patrol vessels* berkeupayaan *littoral combat ship* yang sering kali kita guna perkataan LCS, projek ini. Pengguna ialah Tentera Laut Diraja Malaysia, Kementerian Pertahanan, pembina adalah BNS atau Boustead Naval Shipyard Sdn. Bhd.

Kaedah perolehan seperti yang kita sedia maklum adalah melalui proses rundingan terus. Kontrak ditandatangani pada 17 Julai 2014. Reka bentuk berdasarkan kepada Go wind *Variant* atau *Naval Group* Perancis. Nilai perolehan seperti mana yang dimaklumkan adalah RM9.12 bilion, kontrak utama *plus* RM128.6 juta berdasarkan pada *first supplementary* atau *SA (supplementary agreement)*. Tempoh kontrak 10 tahun seperti yang dimaklumkan oleh Yang Berhormat Tuan Pengerusi tadi.

Kita dimaklumkan — saya pun sudah maklumkan pada 18 November yang lepas kita ada empat SA yang disusuli *on top of* kontrak utama, kita ada empat pula *supplementary contracts* iaitu *first* pada 27 Mac 2015, *second supplementary contract* pada 14 September 2015, *third supplementary contract* pada 30 November 2016 dan yang keempat pada 24 November 2017.

Jadi dalam setiap SA tersebut mengandungi antaranya *financial interest* RM128 juta, penstruktur semula jadual pembayaran, *withholding tax* RM134.6 juta dan *dual currency* RM — selaraskan antara *currency* antara EURO dengan Ringgit Malaysia.

Second supplementary contract berkaitan penstruktur semula jadual pembayaran, perubahan kepada jadual 2C, *contractual data requirement list*.

Ketiga, SA adalah berkaitan dengan penstruktur semula jadual pembayaran.

Akhirnya, keempat, penukaran SSM. Ini adalah persenjataan dalam —untuk kapal tersebut daripada MBDA kepada *Kongsberg Defence and Aerospace* dan sebagainya. Untuk makluman awal Yang Berhormat berkaitan dengan senario kontrak tersebut.

Okey, untuk tawaran dan reka bentuk. Untuk makluman Yang Berhormat, ada beberapa opsyen sebelum kita *decide* kategori mana, kapal jenis mana yang kita hendak bina akan digunakan oleh *our navy*.

Pertama sekali, MEKO 100 masa itulah, masa itu di-*present* daripada *German K130*. Daripada Sepanyol pun ada Yang Berhormat. Daripada Turki pun ada contohnya. Keempat, Sigma 10614 daripada Belanda. MEKO 100, BNS pun ada *design* dan akhirnya yang keenam iaitu opsyen yang kita ambil Yang Berhormat. Jadi keputusan pada ketika itu untuk kita gunakan teknologi kapal jenis Gowind daripada Perancis.

Itu yang saya maksudkan tadi, dalam kontrak tersebut kita ada nyatakan bahawa reka bentuk adalah daripada *Naval Group* Perancis untuk makluman Yang Berhormat.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni [Sibuti]: Yang Berbahagia Dato' Sri KSU, melalui pembacaan dan juga semakan saya berkenaan tentang pemilihan LCS ini *between* Sigma 10614 dan juga Gowind. Sigma was actually pilihan TLDM and then it is a proven warship dan juga yang kita hendak pilih masa itu Sigma is an improvised version from Maghribi and Indonesia tidak silap saya.

Then, Gowind ini is a new technology. It's not proven and tidak pernah pergi battle pun. So, why we chose something yang tidak proven. In the battle, we need something yang konsisten. Our war machine needs consistency. Why we chose Gowind actually?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Mungkin Kepten Azhar boleh bantu sikit, teknikalnya yang pertama. Boleh Tuan Pengerusi?

Tuan Pengerusi: Silakan.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM (Mantan)]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh,* Yang Berhormat yang saya muliakan.

Saya adalah mantan ketua pengarah projek ini yang pertama dan juga saya terlibat di dalam fasa penilaian opsyen-opsyen reka bentuk dan juga pilihan yang dibuat oleh pihak pengguna. Bagi pihak pengguna yang diwakili oleh pasukan projek. Kami telah membuat penilaian dan membuat cadangan kepada Kementerian Pertahanan untuk reka bentuk Sigma 10614 dipilih berdasarkan juga asas pertimbangan iaitu satu reka bentuk yang telah terbukti.

■1050

Namun begitu, cadangan yang dimajukan itu telah dimaklumkan dinilai dan pemilihan reka bentuk Gowind daripada Perancis adalah diputuskan oleh Kementerian Kewangan kerana punca kuasa kontraknya berpunca daripada Kementerian Kewangan. Itu sahaja yang saya boleh maklumkan.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Tuan Pengerusi, a *question*. Yang ini yang menjadi satu, *personally* untuk sayalah, beranggapan bahawa pemilihan aset-aset ketenteraan negara ini, *it should be picked by someone* yang tahu nak pakai.

Tuan Pengerusi: *The end user.*

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Ya, *the end user. And then* berdasarkan jawapan tadi, *it was picked by MOF.* Adakah pemilihan ini akan menyebabkan ada unsur-unsur yang bukan pakar memilih? *Something like* macam saya dapat tengok daripada pengkritik-pengkritik ketenteraan menyatakan pemilihan pertama Sigma itu adalah satu yang baik, *but suddenly, we went for Gowind.* Dan Gowind, tadi itu jawapan, *was picked by MOF.* So, adakah MOF mempunyai kepakaran berkenaan tentang pemilihan tersebut?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya tak boleh menjawab asas yang digunakan oleh Kementerian Kewangan untuk memutuskan memilih reka bentuk Gowind. Mungkin Kementerian Kewangan melihat daripada sudut yang lebih besar. Bukan dari segi sudut reka bentuk sahaja, mungkin ada pertimbangan lain yang saya rasa wujud. Jadi itu pemahaman kami pada masa tersebut. Kami akur, itu adalah pilihan kerajaan dan yang berwenang membuat keputusan. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey. Satu soalan lagi berkenaan dengan Sigma dan juga Gowind ini. Daripada pengalaman TLDM, saya percaya bahawa sebelum LCS ini pun ada projek-projek yang dilaksanakan. *What I can see* dari sini adalah pandangan daripada TLDM telah pun di-bypass. Di-bypass, dalam kes ini, oleh MOF untuk membuat keputusan memilih Gowind. *So, how often does this happen?* Sama ada kebiasaannya keperluan ataupun pandangan dari TLDM akan diambil kira dan diberikan kata putus ataupun *in a lot of times, the TLDM's decision will be bypassed?*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Masa dia hantar itu, pilihan adalah seperti yang kita paparkan di paparan. Akan tetapi, untuk menjawab persoalan yang dibangkitkan oleh Tuan Pengerusi, ada masanya juga yang Kementerian Kewangan menilai semula keputusan yang telah mereka buat. Sebagai contoh, pemilihan *surface to surface missile*, yang diputuskan sebelum ini untuk versi daripada MBDA Perancis dan TLDM telah membuat rayuan semula untuk Kementerian Kewangan menilai keputusan tersebut berdasarkan atas keperluan ketenteraan dan juga strategik ketenteraan di mana kemudiannya Kementerian Kewangan telah menilai semula keputusan tersebut dan bersetuju untuk membenarkan pemilihan *surface to surface missile* ditukar semula berdasarkan cadangan TLDM.

Justeru, bagi saya, Kementerian Kewangan juga tidak sentiasa dikatakan *overrule* tetapi mengambil kira pandangan dan juga input yang diberikan oleh pihak pengguna sebagai *subject matter expert*. So, ada kejadian di mana Kementerian Kewangan *actually menilai* semula keputusan yang telah mereka buat. Sebagai contoh, dalam kes perolehan ini, *surface to surface missile* telah diubah semula kepada pilihan yang dicadangkan asalnya oleh Tentera Laut Diraja Malaysia, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Saya jemput Yang Berhormat Sik, selepas itu Yang Berhormat Kluang.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman [Sik]: Tuan Pengerusi, mohon penjelasan. Adakah pihak pasukan projek ini memohon *quotation* daripada kedua-dua kapal ini, daripada dua *company* ini, Sigma dan juga Gowind ini? Boleh kalau dapat dibentangkan *quotation* yang diberi oleh kedua-dua pihak ini? Adakah pihak MOF mengambil pertimbangan atas dasar *quotation* yang diberi dari segi kontrak dan reka bentuk yang mereka telah beri kepada kita?

Kedua, soalan saya, apa hubungan *company* Gowind ini dengan satu projek yang sebelum itu yang telah ditandatangani oleh kerajaan iaitu projek kapal selam Scorpene? Adakah ada hubungan antara *company* Gowind ini yang termasuk daripada France sendiri? Terima kasih.

Dato' Haji Mohd Fasiah bin Mohd Fakeh [Sabak Bernam]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Hendak bagi jawapan dahulu tak berkenaan dengan perkara yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Sik?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, Yang Berhormat, dalam proses perolehan ini, perolehan kontrak adalah dibuat secara rundingan terus dengan Boustead Naval Shipyard. Justeru, kami daripada pihak kementerian—ataupun daripada TLDM lah. Saya tak boleh bercakap untuk pihak kementerian. Kami tidak membuat satu proses sebut harga kepada semua *potential* ataupun bakal-bakal *supplier* di mana rundingan kami adalah secara terus kepada Boustead Naval Shipyard sebagai kontraktor utama. Untuk proses sebut harga, ia dilakukan oleh pihak syarikat tersebut.

Namun begitu, untuk mendapatkan satu input yang berasas, kami pihak TLDM telah melaksanakan satu proses di mana kita meminta bakal-bakal pembekal ini memajukan satu maklumat berkaitan *rough order of magnitude* kepada reka bentuk mereka, apa yang mereka boleh tawarkan kepada kerajaan.

Rough order of magnitude itu telah kami terima dari segi pihak TLDM dan ia telah diambil kira di dalam proses penilaian di dalam bentuk aspek ekonominya untuk dibentangkan kepada pihak pengurusan TLDM di mana keputusan yang telah diputuskan oleh pihak pengurusan TLDM ialah berpihak kepada pilihan Sigma 10614 daripada Belanda. Penilaian tersebut mengambil kira aspek atau elemen harga daripada proses, bukan sebut harga *proper but it's a rough order of magnitude*, dia bagi harga, yang kami terima daripada kesemua bakal-bakal pembekal yang terlibat. Itu sahaja yang saya boleh maklumkan kepada sidang pagi ini.

Seorang Ahli: Berkaitan tadi. Ada kaitan dengan...

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, soalan kedua, Yang Berhormat. Ya, syarikat DCNS ini yang sekarang ini dikenali sebagai Naval Group Perancis adalah syarikat yang sama juga yang membekalkan peralatan ataupun kapal selam kita kepada TLDM. Kapal selam Scorpene.

Tuan Pengerusi: Ya. Okey, Yang Berhormat Kluang, selepas itu Yang Berhormat Sabak Bernam.

Puan Wong Shu Qi [Kluang]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya ingin tahu bahawa kerana tadi disebut bahawa pilihan antara Sigma dan Gowind ini akhirnya diambil keputusan oleh MOF, ada apa-apa dokumen yang *support* kenyataan ini tak bahawa MOF yang ambil keputusan terakhir untuk memilih sistem Gowind?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yang Berhormat, ada surat daripada Kementerian Kewangan yang menjurus kepada *letter of award* yang dikeluarkan oleh Kementerian Pertahanan. Di dalam *letter of award* yang dikeluarkan oleh Kementerian

Pertahanan itu, ia menyatakan pilihan kerajaan kepada 18 peralatan utama dan juga reka bentuk kapal.

■1100

So, *letter of award* kepada syarikat mempunyai kriteria ataupun pemilihan peralatan yang diputuskan dari sejak awal oleh kerajaan itu. 18 peralatan utama dan juga reka bentuk. Reka bentuk itu telah dinamakan sebagai Gowind dari Perancis.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi maksudnya, dalam *letter of award* itu pun tidak dinyatakan ia diputuskan oleh MOF kan? Ada tidak surat itu? Bagi sesalinan surat kepada Sekretariat PAC. Selepas itu, *I think* tadi soalan daripada Yang Berhormat Kluang adalah apabila Kepten (B) Ir. Azhar menyatakan keputusan itu dibuat oleh MOF, so sama ada terdapat bukti untuk menyokong kenyataan tersebut atau tidak?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Nanti, kita semak dulu.

Tuan Pengerusi: Ya. Sekiranya saya perhatikan Laporan JKS, ia tidak menyatakan keputusan itu dibuat oleh MOF. Ia lebih menjurus kepada KEMENTAH yang mana ia menyatakan KEMENTAH yang bersidang pada 12 Ogos 2011 telah menerima cadangan BNS ke atas pemilihan reka bentuk Gowind bagi perolehan LCS. Mengikut Panglima Tentera Laut sebelum ini, tidak pernah berlaku pemilihan reka bentuk yang ditentukan oleh kontraktor utama dan bukan oleh *end-user*. Itu yang dinyatakan dalam Laporan JKS lah. Nampaknya keputusan adalah dibuat oleh KEMENTAH dan bukannya MOF.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman [Setiausaha Bahagian (Bahagian Perolehan) Kementerian Pertahanan]: Okey, Tuan Pengerusi. Saya *confirm* baliklah.

Tuan Pengerusi: Ya, sila.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: Itu memang kita. Daripada segi reka bentuk itu, MinDef yang cadangkan ke MOF. So, ia putus dan cadangkan ke MOF untuk membuat keputusan. So, memang kita hantar satu sajalah, satu reka bentuk sajalah.

Tuan Pengerusi: So, MinDef yang cadangkan reka bentuk Gowind...

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: MinDef cadangkan.

Tuan Pengerusi: ...kepada MOF dan di *endorsed* oleh MOF lah?

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: MOF. *Yup, yup.*

Tuan Pengerusi: Okey. Keputusan sememangnya dibuat oleh MinDef. Jelas.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: MinDef.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Akan tetapi untuk makluman Tuan Pengerusi lah.

Tuan Pengerusi: Ya, sila Dato' Sri.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Ini satu projek yang besar, dengan ini. *Of course*, pihak MinDef akan *come out* lah dengan satu cadangan atau syor, pengesyoran itu.

Fasal ia melibatkan perolehan yang besar. Of course, dari segi prosedurnya, kita akan angkat kepada MOF untuk mendapatkan *the final decision* itu. *That is the procedure* lah itu.

Tuan Pengerusi: Okey.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Contohnya, *project above fifty million definitely will be decided by* keputusan bidang kuasa di bawah Kementerian Kewangan. Of course, pihak kementerian akan *propose* lah. Ini *some of the designs* dan sebagainya yang rasa bersesuaian untuk kegunaan *our user* dan sebagainya. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi untuk tujuan pencerahan ya. So, yang pasukan Projek LCS ini *only come into picture* setelah kesemua keputusan ini dibuat kan?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*
Ya, ya.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Sabak Bernam tadi ada hendak bangkitkan soalan? Sila.

Dato' Haji Mohd Fasiah bin Mohd Fakeh: Tuan Pengerusi, KSU dan juga TLDM, permasalahannya sekarang ialah tentang pemilihan di antara Sigma dan Gowind ya. Kita lihat dan kita mendengar daripada satu pihak sahaja iaitu daripada KSU dan juga TLDM. Kita juga- PAC hendak dengar jugalah daripada MOF. Apa masalah dan justifikasinya tentang pemilihan kapal Gowind. Saya rasa, MOF pun ada justifikasi ataupun alasan-alasan yang mungkin boleh kita pertimbangkan. Jadi, kalau bolehlah mungkin Kementerian Kewangan (MOF) kalau ada di sini, bolehlah menjawab. Kalau tidak pun mungkin laporannya boleh diberikan kemudian. Sekian, terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ya, sila.

Puan Azreen binti Awang [Ketua Penolong Setiausaha (Unit Kawalan dan Pemantauan) (Bahagian Strategi Korporat dan Komunikasi) Kementerian Kewangan]: Tuan Pengerusi, untuk kes ini mungkin jika perlu jawapan daripada MOF, kami boleh dapatkan daripada bahagian berkenaanlah. Kalau PAC perlukan satu sesi bersama *team* MOF pun, bolehlah kami susunkan. Cuma untuk hari ini, maklumat penuh berkaitan projek, minta maaf sebab kami bukan *person in charge*. Kami akan cuba dapatkan.

Tuan Pengerusi: Okey. Terima kasih.

Puan Wong Shu Qi: Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Sila, Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Bolehkah saya tahu Dato' Sri, sebelum LOA ditandatangani dan pasukan Projek LCS bermula tugas mereka lah kerana mereka *only come into the picture after* kerja bermula. So, sebelum semua kerja

itu bermula, siapakah ataupun jawatankuasa manakah yang mengambil keputusan terakhir untuk memilih reka bentuk bagi pihak KEMENTAH?

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi [Timbalan Ketua Setiausaha (Pembangunan) Kementerian Pertahanan]: Yang Berhormat Kluang, so, kalau berdasarkan maklumat yang ada, kita tidak mempunyai maklumat berkenaan dengan soalan itu. Kita akan bekalkan kemudian, Yang Berhormat. Cuma saya ingin tambah tadi, keputusan Kementerian Kewangan. Kalau saya ingin tambah Tuan Pengerusi punya kenyataan tadi. Memang yang telah diputuskan dan telah dikaji di peringkat MinDef, barulah dihantar ke Kementerian Kewangan untuk *endorsement, but it's up to* Kementerian Kewangan untuk terima atau tidak seperti mana Kepten (B) Ir. Azhar sebutkan tadi. So, dalam sesetengah keadaan, ada yang ia terima dan dalam sesetengah keadaan ada yang ia buat keputusan yang berbezalah.

Jadi, kalau soalan Yang Berhormat Kluang tadi, peringkat mana sebelum *team project* ini ada? So, kita akan bagi maklumat disebabkan belum ada maklumat ya, Dato' Sri ya? Untuk memutuskan Gowind ini.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Maksud Yang Berhormat ya. Kita yang fasal untuk sesi hari ini, saya dimaklumkan, saya membuat *team project*. Maknanya, *team* yang *once* kerajaan sudah *decide* untuk kita *take-off this project*, baru mereka masuklah. So, *it's not fair* kalau mereka tidak boleh hendak komen *what was happening before that*, Tuan Pengerusi ya. Kalau perlu Yang Berhormat, saya akan memberi maklumat yang lebihlah. *What was happening* di MinDef tersebut, *committee* manakah, *team* manakah? Ini fasal kita ada macam-macam pasukan daripada segi teknikal untuk buat *valuation* dan sebagainya, sehingga ke peringkat KSU, ke peringkat Menteri Pertahanan (MENHAN). Of course, mesti ada lah.

Tuan Pengerusi: Ya, faham. Lanjutan daripada penjelasan daripada Datuk Haji Ruji tadi, yang mana dikatakan bukan setiap kali Kementerian Kewangan akan menerima cadangan daripada MinDef. So, *they have the final say in other word*. So, boleh tidak berikan contoh yang mana? Of course, *it's not this case* yang mana kes ini adalah di *endorsed* oleh MOF lah. Contoh, yang manakah MOF tidak mengambil keputusan ataupun *proposal* daripada MinDef? Ada tidak?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Projek yang mana maksud Tuan Pengerusi? Lain-lain kah, Tuan Pengerusi?

Seorang Ahli: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara] Lainlah, yang lain-lain. Contoh.

Tuan Pengerusi: Ya, projek yang lainlah. Ada tidak? Contoh.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Oh, contoh. Boleh, boleh Tuan Pengerusi. Saya akan bekalkanlah nanti, Tuan Pengerusi. Ada keperluan.

Tuan Pengerusi: Ada tidak?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Ya? Banyak, banyak juga Tuan Pengerusi, yang kita *submit*. Ada yang di *endorsed*, diluluskan dan ada *some of the* projek-projek tersebut yang tidak dapat dipertimbangkan.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Mungkin Dato' Sri, dengan izin.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Boleh.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Kalau boleh saya beri yang terkini, yang mungkin Dato' Sri MENHAN sebut semasa penggulungan baru-baru ini. Pembinaan Kem Panglima 13 Briged (ESSCOM). So, ia dibuat secara *open tender*. So, ikut *circular, more than RM50 million even though endorsed by* Lembaga Perolehan MinDef, *chaired by KSU*. Then, untuk *endorsement* sekali lagi, kita kena hantar ke MOF. Dalam kes ini, sebagai contohlah, MOF tidak bersetuju dengan cadangan MinDef dan diminta supaya *retender* balik. Itu kalau saya hendak *recalled my earlier statement*. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey, thank you. Terima kasih. Yang Berhormat Sibuti tadi hendak-Tidak ada ya? Yang Berhormat Sipitang.

Tuan Haji Yamani Hafez bin Musa [Sipitang]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Mungkin soalan ini sudah ditanya sebab saya datang agak lambat. Akan tetapi bolehkah saya bertanya tentang *first supplementary, second sampai fourth* ini? *What is common* dalam kontrak ini? Ia selalu berpaksikan penstrukturkan semula jadual pembayaran. *Maybe you can explain to me what is this progress payment, plan data dictionary? I'm not so familiar with this, with this thing* lah. Penstrukturkan semula jadual pembayaran. Setiap kali ada *first complimentary contract*, ada perubahan kedua, ketiga, keempat dan seterusnya lah.

■1110

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yang Berhormat, untuk soalan yang pertama itu ialah sebagai contoh, *first supplementary contract* itu memang jelas dinyatakan elemen-elemen yang telah dimasukkan ke dalam kontrak sebagai *supplement*. Cuma daripada unsur yang pertama itu, penstrukturkan semula jadual pembayaran dan juga kalau kita tengok *second supplementary contract* ada juga terlibat penstrukturkan semula jadual pembayaran. Ini adalah untuk memberi satu proses pembayaran yang lebih terkawal di mana setiap satu *milestone* pembayaran itu ia melibatkan satu jumlah yang amat besar.

Sebagai contoh untuk satu *milestone* melibatkan pembayaran dalam kata RM120 juta. Jadi ia mempunyai impak kepada pengurusan aliran tunai daripada projek

di mana ia mempunyai impak setiap pembayaran itu terpaksa ditunggu terlampaui lama ataupun kompleks untuk membolehkan ia dibayar. Setelah perbincangan yang dilaksanakan antara pihak syarikat dan juga kementerian, ia dipersetujui untuk *milestone* pembayaran itu dibuat secara berfasa. Sebagai contohnya, kalau kata kita hendak siapkan contohnya untuk siapkan rumah itu kata satu pembayaran itu ia melibatkan untuk keseluruhan bahagian dapur itu disiapkan baru dapat RM120,000 katakan. Akan tetapi untuk menunggu keseluruhan bahagian dapur itu siap, ia memakan masa dan melibatkan urusan aliran tunai yang agak mencabar kepada kedua-dua pihak.

Justeru telah dibincangkan untuk membantu pembayaran itu dilaksanakan secara berfasa di mana daripada RM120 juta itu ia dibayar katakan pada tiga fasa. So, apabila dapur itu katakan siap 40 peratus ia menyebabkan pembayaran tetapi masih lagi dalam kuantum RM120 juta tersebut daripada kontrak asal. Itu yang dinamakan penstruktur semulalah. Ia juga untuk memastikan pengurusan kewangan juga dapat diuruskan dengan lebih baik dan juga memberi satu aliran tunai yang agak *healthy* lah kepada projek. Ia bukannya melibatkan di mana pembayaran itu dialihkan kepada *deliverable* yang lain, tidak. Masih lagi *deliverable* yang sama tetapi ia dilaksanakan secara berfasa untuk membolehkan satu aliran tunai yang sihatlah kepada projek.

Tuan Pengerusi: Okey.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Itu asas utama ia dilaksanakanlah. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Ya, terima kasih. Soalan lanjutan dari situ. Apa yang saya nampak adalah penstruktur semula ini berlaku dari tahun 2015 sehingga tahun 2016 dan masa itu *of course the decision will not be made by the project team lah, this one we understand*. Akan tetapi saya hendak dapatkan pandangan daripada kedua-dua mantan pengarah *project team* masa itu, Kepten Ir. Azhar dan juga Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli. *What is your view*— apakah pandangan apabila kami membaca laporan audit dan laporan JKS daripada Tan Sri Ambrin Buang. Ada dinyatakan bahawa setelah pembelian ataupun penyerahan *some of the parts for the construction* telah sampai ke site, maka ia sudah kena dibayar setelah penstruktur semula jadual pembayaran.

Some of the parts were eventually found to have already lapsed, the warranty already lapsed tetapi masih belum dipasang lagi kerana terdapat kelewatan dalam pembinaan kapal. So, daripada segi pandangan *project team*, *is this something fair to the government and fair to TLDM? To me from what I can see directly, I can see this is lopsided to BNS. I put it very straight. Lopsided to BNS dan it is not fair to the government*

and TLDM because the thing hasn't been built, hanya peralatan ataupun equipment yang sudah datang kena bayar sudah, lepas itu warranty lapsed. Maybe I will get some views from Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli over this.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Chung bin Abdullah [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM (Mantan)]: *Thank you, Tuan Pengerusi. Untuk pembayaran dalam kontrak kita tidak bayar peralatan tersebut one to one. It's a schedule of payment dalam kontrak di mana schedule of payment dalam kontrak is based on deliverable, delivered by the contractor, the contract holder. So, kaedah pembayaran ialah setiap deliverable itu akan di measure, it's cited physically, I mean in the block not in the warehouse.*

So, what happened, Tuan Pengerusi highlighted, terdapat peralatan yang telah tiba warranty almost expired kerana deliverable yang sepatutnya siap tidak siap lagi. Mana yang dah siap tetapi as a whole pun belum siap warranty one year or two years from the OEM already lapsed. That is the consequence what had happened Tuan Pengerusi.

So, basically project team paid whatever for the payment based on deliverable which is defined in the statement of progress in contract. So, for example we build a module, module one, so this module one as cited by Kepten Ir. Azhar is too big. Too big means untuk siapkan dapur, too long, dia pecah into a few peringkat so penstruktur semula breakdown into phases.

But the developer of each phases of the block, some of the blocks or most of the blocks have equipment inside the block fitted, but we are not paying when the equipment arrived. We are paying to the deliverable to the block when completed. That's what I meant Tuan Pengerusi. Yes, because once it's completed as a whole project, the ship is not delivered physically, it lapsed the CD, the physical handing over dates. Now what happened is the warranty almost gone. The first ship should be April 2019 and now it's already almost more than one year, so warranty is almost finished and that spill over effect also to another LCS. Is it okay Tuan Pengerusi I explained it like that?

Tuan Pengerusi: *So, that is why, that was my question. So, when the goods or the equipment or the parts need to be paid at the delivery at the site dan bukan semasa pemasangan, so this had caused the whole problem. Would you agree with me or not?*

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Chung bin Abdullah: *We paid not on the equipment on site Tuan Pengerusi. We paid on pemasangan and delivered to the block.*

Tuan Pengerusi: *So, delivered on the block lah. What do you mean over that?*

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: We install fitted to the block and based on the completion of the job.

Tuan Pengerusi: So, only it is fitted then the government has to pay?

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Fitted to the block then the government has to pay based on the scope delivered as stated in the contract.

Tuan Pengerusi: Okay, clear.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Ya. If the equipment is in the workshop of Boustead but not been fitted to LCS number four block or number two block, we are not paying. Because it's clear in the contract we are not paying for equipment arrival.

Tuan Pengerusi: So, can the project team confirm that this is the practice. Boleh tidak the current project team, boleh tidak confirm ini merupakan the current practice memang from day one until now that only it is fixed then it is paid.

■1120

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM, Kementerian Pertahanan]: Tuan Pengerusi, saya Laksamana Shaiful, current project director for RMN. With regards to payment Yang Berhormat, basically, kita memang we already have our payment schedule and then we also have our so-called payment data dictionary which describes what are the things that kita kena fulfill before we can so-called endorse atau we can sahkan kerja-kerja telah dibuat dan boleh dipertimbangkan untuk payment.

Berdasarkan kepada kita punya main contract, kita punya payment adalah berdasarkan kepada aktiviti. Kita bukan berdasarkan kepada sepertimana yang Yang Berhormat mentioned tadi yang saya faham, kita tak bayar kepada equipment. Kita bayar kepada aktiviti yang dijalankan. So, sekiranya dalam blok tersebut, katakan dalam blok engine room katakan, aktiviti yang perlu diadakan, yang perlu dibuat adalah contohnya, memasang enjin dalam itu. Jadi, kita akan bayar, kita akan sahkan kerja-kerja pemasangan telah dibuat, piping telah dibuat, paneling telah dibuat, then only we can consider untuk sahkan kerja-kerja dan payment boleh dilaksanakan. Jadi, bukan kita bayar equipment per se. Maknanya kita bayar berdasarkan aktiviti for that particular block and what are the equipment that are supposed to be installed in that block. Sepatutnya begitu.

Tuan Pengerusi: Okey. I think this has cleared the air on the confusion of PAC over this. Akan tetapi, ada satu soalan lagi. So, sekiranya kita bayar menerusi aktiviti iaitu pemasangan at that particular block dan sebagainya, apakah bezanya antara the

main contract and this one? So, if the main contract also stated that sekiranya progress dia adalah 10 peratus settled, kita kena bayar 10 peratus or something like that, so why is there a need for penstrukturran semula jadual pembayaran? I haven't gone through the few agreements, very thick one, so that is why we need a clarification from the project team here.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Tuan Pengerusi, berkaitan dengan perkara tersebut, *payment restructuring* sepertimana yang telah *explained* oleh mantan KP iaitu Yang Berbahagia Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat dan Yang Berbahagia Datuk. So *basically*, tujuan dia adalah untuk kita memudahkan *payment* dan secara tak langsung, kita dapat membantu di kedua-dua belah pihak. Maknanya kita ada bajet, so kita tak nak bajet kita ini tidak digunakan. Dalam masa yang sama, kita nak Boustead sebab Boustead kalau *as what has been explained by Yang Berbahagia Kepten (B) Ir. Azhar tadi*, kalau buat dapur, dia memerlukan masa. Kalau *complete package* sampai enam bulan baru siap, jadi mungkin dia tak dapat nak *claim for that particular year*. Jadi, mungkin kita dan pihak TLDM terpaksa memulangkan duit tersebut kepada pihak kerajaan. Jadi, *that is why* kita bersetuju pada dasarnya untuk kita pecahkan secara berfasa.

Tuan Pengerusi: *So, did the project team involve in the negotiation of the supplemental agreement* untuk pecahan kepada berfasa?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Terlibat. Terlibat.

Tuan Pengerusi: Terlibatlah?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Ya, terlibat.

Tuan Pengerusi: Okey. Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Berkenaan soalan yang Tuan Pengerusi tadi bangkit, saya ingin menyoal juga adakah normal atau biasa bagi kita terus memasang pelbagai *parts of equipment* apabila *detailed design is not finalized yet?*

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: *Detailed design, before that we have basic design. Basic design, it does not mean basic. Basic design means very comprehensive design....*

Tuan Pengerusi: Yang Berbahagia Datuk, *before you answer the question, let us have the concept. It is because I read somewhere, we have the terms like concept design, basic design, detailed design. So, apa itu? So, explain in general, then answer the question. Thank you.*

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Okey. Understood, because some of the terminologies. *Concept design is to prove things will*

work. Detailed design is the fundamental design, it is very comprehensive to ensure the concept design is being able to perform, to be achieved. That is the basic design. The detailed design is the new way of doing things in new ship building where the rooting, the fitting, the layout is there. For example, piping, cabling, the positioning of paneling. Everything is being detailed out in 3D in computer. That is why the construction of this LCS, it should be modular. Modular for detailed design is only there.

So, this case for LCS, they completed the basic design. That means you can construct the hull. You can install the main equipment in the compartment inside the hull, inside the ship. But, the design is not completed yet, it is concurrently with basic design. So, that means the main equipment must be able to be installed in the block in the ship, but without piping, without rooting of cabling and so on and finishing not yet completed. I hope it is okay. So, that is why we installed main equipment on board of the ship, in the block. Engine, gearbox, all those things, main equipment. But, the small equipment, the small parts are not being installed yet. It is small because it can be brought into the ship easily. But for big equipment, if you assembled the body, the hull, you have to cut it to bring in. That is why it must be installed earlier. I hope I have answered the methodology, what I mean.

If Yang Berhormat and the team want to get more detail, we can do a presentation, what is the detailed design, the 3D, the basic design that – basic design is the name. It does not mean too basic. Basic is we can construct the ship.

For your information Tuan Pengerusi and the team, those days before we do 3D construction by for example in South Korea, in developed countries, they do the conventional way, the completed the design, they call it basic design. There is no such thing as detailed design. From basic design, they come out with lands plan, they install on board, the ship. But, it is an old way, time consuming and so on. But nowadays, we're able to do. Even the building now we have detailed design, we call it 3D. Thank you Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Thank you Datuk. Yes, Yang Berhormat Sipitang.

Tuan Haji Yamani Hafez bin Musa: Terima kasih Tuan Pengerusi. I think on behalf of PAC, I think we are all very impressed with your capability. Surely sometime along the life cycle of your design, you must have realized that there is going to be a delay. Did you communicate this with KEMENTAH or Boustead?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat, berkaitan dengan delay kepada kita punya detailed design dan production drawing, for your information, kita sentiasa – maknanya we have kita punya progress meeting every month, so we keep monitoring, one of the issues is on detailed design dan production

drawing. Jadi, kita sentiasa mengangkat benda ini dan berbincang dengan pihak Boustead. So, pihak Boustead sering kali mengatakan bahawa *they are still learning* sebab dia ada masalah dalam menyiapkan *this detailed design* dan *production drawing* sebabnya *this project is the first* projek yang kita buat *in the country, the detailed design* dan *production drawing* dengan niat untuk *develop*, untuk *transfer teknologi kepada local. So that, in future kalau ada procurement of shipbuilding in future, Boustead is able to carry out, I mean themselves by local.*

■1130

Jadi, itu niat Boustead. Kita sering *hasten* benda ini kepada pihak Boustead. Saya rasa Boustead juga— mungkin Kepten Azhar boleh *explain* masalah-masalah yang dihadapi oleh pihak Boustead berkaitan dengan *detailed design* ini, Yang Berhormat, dengan izin.

Tuan Pengerusi: Ya. Ya, Kepten.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, Yang Berhormat...

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Untuk makluman Yang Berhormat, Kepten Azhar sekarang bekerja dengan Boustead. Terima kasih.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, Yang Berhormat, *I have to declare here that now I'm putting on my Boustead Naval Shipyard hat on. No longer as—I'll be speaking in the capacity not as a mantan KP.*

Isu yang kita hadapi di dalam Boustead Naval Shipyard ini agak parah ya di mana ia melibatkan ketirisan pengurusan kewangan. Bagi saya, itu adalah isu utama yang melibatkan kepada permasalahan semasa. Tanpa aliran tunai yang sihat, *without a healthy cashflow for the project, it has actually stalled the whole process for us to continue the design and also the production. So, on that score, the main issue for us is not about the capability on our know how and the success story of the technology transfer. It is actually about the mismanagement of the finance of the project, where the actual money actually been collected, been received from the Government is actually not being utilized for the project itself.* So, isu ketirisan ini *actually* menjurus kepada permasalahan semasa untuk saya melaksanakan projek. *Thank you.*

Tuan Pengerusi: Ya, Yang Berhormat Sik dan Yang Berhormat Kluang.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Saya mohon lanjut apa yang disebut oleh Kepten Azhar tadi. Sekarang ini, Kepten sebagai apa posisinya di Boustead? Dan maksud ketirisan itu, adakah sudah pun dilaporkan kepada pihak yang sepatutnya? SPRM dan sebagainya. Adakah sudah ada tindakan di situ?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, secara jujurnya, memang saya mempunyai masalah untuk membuatkan syarikat mengambil tindakan kepada isu-isu

yang telah timbul. Ia mengambil masa yang agak lama. Saya sebenarnya disuruh ataupun diminta tolong oleh mantan Panglima Tentera Laut untuk masuk ke dalam Boustead Naval Shipyard untuk membantu melihat kepada permasalahan semasa yang kita hadapi dengan alasan ataupun asas pertimbangan mantan Panglima Tentera Laut yang lepas iaitu Yang Berbahagia Tan Sri Azri Jaafar. Beliau berpandangan yang saya mempunyai pemahaman dan saya tahu apa yang *navy* hendak sebagai mantan KP dengan melibatkan diri di dalam *on the other side for the* pihak industri yang saya boleh membantu melihat apa isu yang sebenarnya berlaku.

So, terus terang saya nyatakan di sini ialah isunya ialah *mismanagement of the financial aspects of it-lah*. Ada beberapa usaha yang telah saya laksanakan dengan memajukan *findings* dan juga *so called what I discovered on the ground* kepada pihak pengurusan Boustead. Akan tetapi, ia menjadi satu kesukaranlah kerana *there is no will. Political will. I don't think it's correct to say political will but* kemauan daripada pihak dalaman untuk *actually* mengambil tindakan kepada isu-isu tersebut.

Akan tetapi, dengan perubahan landskap politik kita pada tahun 2018, mungkin itu ada hikmahnya. Ini telah berjaya mengubah dan memberi ruang kepada saya untuk meneruskan usaha untuk cuba mencari *root cause* kepada isu semasalah.

Sebagai hasilnya, adalah kita telah membuat, melaksanakan *position* dan juga *forensic audit* kepada program ataupun projek ini. Hasil daripada ataupun *findings of the forensic audit* tersebut, telah memberi asas yang kukuh kepada kami untuk membuat laporan kepada MACC. Laporan tersebut telah dibuat dan kami mahu ia dilaksanakan sebagai satu *due process* yang adillah dilaksanakan untuk memastikan satu siasatan yang menyeluruh dilaksanakan terhadap projek ini.

Itu sahaja yang boleh saya kongsi pada masa ini sebagai kapasiti saya dalam Boustead Naval Shipyard, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Ya, untuk makluman rakan-rakan ahli-ahli mesyuarat sekalian, selepas ini sebenarnya kita telah merancang untuk memanggil BNS sebagai sebahagian daripada prosiding kita.

So, Yang Berhormat Kluang? No? Nothing? Ya, Yang Berhormat Papar dan Yang Berhormat Permatang Pauh.

Tuan Haji Ahmad bin Hassan [Papar]: Saya ingin bertanya kepada Kepten di sebelah sana tadi yang berkenaan dengan kita setiap *corporate figures or* apa-apalah organisasi, dia ada *internal audit* tersendiri. Macam Boustead BHIC, dia ada *internal audit*. Saya fikir daripada awal lagi, benda-benda seperti ini harus kena *highlight* oleh *internal audit*. Tetapi malangnya, tidak ada apa-apa tindakan yang telah diambil. Maksudnya di sini ialah *political will* kah, apa kah, oleh *management*. Jadi, di sinilah

kenapa ketirisan dan *mismanagement* itu berlaku berleluasa dan berpanjangan. Jadi, apa pandangan Kepten Azhar di belakang?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yang Berhormat, betul ya. Saya telah melihat kepada rekod-rekod yang lepas. Permasalahan ini telah dibangkitkan ataupun dilaporkan oleh *our Boustead* punya *internal audit group level*. Isu-isu yang dilaporkan adalah jelas dari segi *governance, transparency, financial management and control, lacks of those*. *It has been highlighted and reported like I said just now*, seperti saya maklumkan, langkah atau tindakan susulan tersebut memang tiada.

So, apabila saya masuk ke sana juga, ini adalah satu isu yang *very*, katakan panaslah untuk setiap kali kepada Lembaga Pengarah kerana ia sering dibangkitkan. Akan tetapi, tiada tindakan yang jelas dan konkret yang telah diambil sehingga *only for the past two years-lah* keadaan menjadi lebih serius. Itu sahaja, Yang Berhormat.

Tuan Haji Ahmad bin Hassan: Apa yang saya ingin *highlight* di sini ialah kini kita lihat daripada *independence of the internal auditor* itu *being compromised*. Betul tak? Maksudnya begitulah kan? Kita sebagai *auditor* sebetulnya kita *independent* tapi disebabkan oleh sesuatu yang tidak menyokong kita menyebabkan apa-apa *findings* yang kita dapat tidak dapat kita hujahkan ataupun utarakan ke atasan ataupun ke tempat-tempat lain fasal kita sudah dikongkong oleh— ada *circle*-nya sendiri. Terima kasih.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya mungkin boleh bagi komen tapi komen saya ini akan lebih berpandangan saya secara peribadi ya, bukan satu pandangan pada syarikat.

Pandangan peribadi saya ialah bahagian audit *Boustead* adalah *independent*. Ia tidak *actually* dikongkong. Kalau kita lihat kepada laporan-laporan audit yang telah mereka laksanakan ini, amat jelas *the findings highlighting all those issues of governance, issues of financial control and management lacking of those*, ia dibangkitkan, dilaporkan.

Cuma, sesi pembentangan ini dibuat kepada, katakan kepada Lembaga Pengarah, dia punya *so called audit committee*, sama ada audit komiti Lembaga Pengarah pihak pengurusan tertinggi *Boustead Naval Shipyard* mengambil tindakan atau mengambil langkah selanjutnya, itu adalah perkara asas pokok yang perlu kita lihat lebih mendalamlah.

■1140

Jadi, bagi saya secara peribadinya tidak timbul isu *independence* kepada *internal auditor*. Mereka telah melaksanakan tugas mereka dengan jelas dan betul.

Cuma, tindakan susulan tersebut daripada pihak pengurusan tertinggi yang masih lagi *an issue* lah. Itu sahaja.

Tuan Haji Ahmad bin Hassan: Pada pendapat tuan, apakah yang menyebabkan orang di atas sana itu tidak mahu mengambil apa-apa tindakan yang telah di *highlight* oleh *internal audit*?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya tidak boleh menjawab soalan tersebut sebab ia membawa soalan peribadi. Itu sahaja Yang Berhormat. Saya minta maaf.

Tuan Pengerusi: Ya, Dato' Sri

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat, mungkin saya hendak tambah sedikit. Dari segi saya nampak tadi, soalan itu menjurus kepada apakah tindakan kita buat. Saya dimaklumkan tadi, Kepten Azhar pun telah menyatakan tentang forensik audit. Jadi, tindakan sudah ada berjalan, maknanya kita telah dimaklumkan pihak *Boustead Heavy Industries Corporation* (BHIC) telah ambil tindakan. Bukan kita tidak ambil tindakan. Sudah ada forensik audit dah jalan, telah dilaksanakan dan pihak BHIC telah pun mengemukakan satu laporan forensik audit itu kepada SPRM. Kita telah hantar dah. Dimaklumkan pada *last September*. Saya pun ada dapat tengok dari segi dan juga dari segi tindakan dari segi peringkat korporat pun, di peringkat BHIC dah banyak tindakan, maknanya *restructure* semula dari segi pegawai-pegawai kanan. Tidak silap, baru masuk, contohnya. Mereka yang lama-lama pun telah tidak ada lagi dalam *team* yang lama. Kita telah ambil tindakan dan pada masa yang sama pun pihak kementerian pun sedang mengawasi dan memastikan supaya *governance in place* di peringkat Boustead, tuan-tuan dan puan-puan.

Saya boleh maklumkan, pada *last PAC* 18 November pun saya dah maklumkan. Kita sedang mencari hala tuju untuk macam mana kita hendak *move forward* untuk memastikan kapal ini dapat disiapkan dengan beberapa opsyen yang pihak membuat telah maklumkan di dalam Parlimen, tuan-tuan dan puan-puan. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ya, saya jemput Yang Berhormat Beaufort dan lepas itu Yang Berhormat Permatang Pauh.

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun [Beaufort]: Saya hendak tanya Kepten Azhar ini ya. Dalam pandangan Kepten sebab sekarang Kepten di dalam Boustead, adakah projek ini dapat disiapkan? Oleh sebab sampai sekarang pun berapa? 57 percent ya? Kalau ikut, tidak ada satu kapal pun yang siap. Boleh kah?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yang Berhormat Dato', pandangan saya lebih kepada pandangan profesional. Saya *professional project manager*. Dengan keadaan semasa ini, ia tidak boleh disiapkan. Ini kerana ia mempunyai ketirisan kewangan yang

amat serius. So, saya tidak ada *financial resources to actually to continue and deliver*. Itu pandangan profesional saya secara profesional. *Thank you Yang Berhormat.*

Tuan Pengerusi: Ya, terima kasih. Yang Berhormat Permatang Pauh.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Permatang Pauh]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya hendak menanyakan soalan kepada Dato' Sri KSU. Saya mahu bertanya, adakah ini praktis biasa yang membantu kepada pelaksanaan projek iaitu mantan Ketua Pengarah Pasukan Projek akan berkhidmat juga di bawah Boustead? *Is this a normal practice* untuk memastikan mana-mana *target* itu mencapai hasrat awal? Maksudnya, dari segi bila kita tengok teliti nama-nama, saya pun kiranya- agaknya kita kena terimalah. *Is this a normal practice?* Tidakkah ini kali pertama, contohnya mantan Ketua Pengarah Pasukan bertempat di Boustead?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Tidak Yang Berhormat. Bukan satu amalan. Ini kebetulan mungkin. Bila *structure* kan apa semua ini, bila hendak untuk *move forward*, untuk membantu mungkin pihak- bukan dipengaruhi oleh pihak kementerian dan sebagainya. Jadi, pihak- *it is very independent. Boustead Heavy Industries, BNS, hire* mungkin kepakaran *that*, itulah. Bukan dipengaruhi atau bukan satu amalan, Yang Berhormat. Terima kasih.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Sebelum saya minta jawapan, kerana selalunya macam di banyak negara, mereka tidak galakan. Akan tetapi mungkin dalam hal ini, sesuatu yang diperlukan. Memandangkan pengalaman itu dapat membantu kepada persiapan sekurang-kurangnya satu *Littoral Combat Ship*. Itu satu. Soalan kedua, kerana isu ini dah dibangkitkan dalam Dewan Rakyat dua hari lepas, disahkan oleh Yang Berhormat Menteri bahawa bukan sahaja Laporan SPRM dibawa oleh Boustead pada 27 November tetapi mereka iaitu Kabinet menunggu juga hasil siasatan audit forensik. Saya tidak pasti bahagian mana, fasa mana tetapi ia disebut di dalam Parlimen. *They are waiting the forensic audit* dengan tiga opsyen yang terpakai, belum diputuskan setakat ini. Jadi, mungkin Dato' boleh jelaskan sedikit tentang *forensic audit* dalam ini. Ini kerana ia saya nampak berasingan sedikit daripada apa yang telah dilakukan oleh pihak Boustead sebelum laporan kepada SPRM.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Boleh Yang Berhormat ya? Jadi, dalam seperti yang dimaklumkan oleh Yang Berhormat Menteri. Kita ada beberapa opsyen untuk menyelesaikan isu LCS ini dan juga dimaklumkan kita telah kemukakan kepada Kabinet untuk dapatkan hala tuju. Setakat ini belum ada keputusan yang kita dapat peroleh lagi dan pihak Kabinet meminta supaya kita mengkaji semula, mendapatkan apakah tindakan dan sebagainya yang untuk pengurusan yang terdahulu, misal kata dengan *forensic audit* seperti mana Yang Berhormat maklumkan tadi. Kita sedang dalam proses

tersebut. Mungkin selepas itu kita akan *table* kan semula, untuk makluman Yang Berhormat. Ya, Datuk Ruji boleh.

Tuan Pengerusi: Silakan Datuk.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Boleh saya tambah, Tuan Pengerusi. So, *Cabinet Paper* untuk LCS ini, *after third trial* baru dapat dibentang pada 20 November yang lepas. *For the last two years, I think twice we tried to table it, but we were unable to table it to Cabinet. Only on the last 20 November baru di table, but as said by Dato' Sri KSU,* Kabinet mengarahkan kita untuk membuat *due diligence* atas *two options* sahaja. Satu, *whether we go ahead with BNS or the other one, we terminate. So, due diligence on two things. One, on BNS.* So, satu lagi ke atas macam Yang Berhormat Beaufort sebut tadi sama ada projek ini boleh diteruskan atau tidak. So, itu dalam tindakan ketiga kita. Kedua, dalam keputusan Kabinet itu hendaklah diadakan audit forensik. So, itu pihak kementerian akan buat. Cuma, untuk menjawab Yang Berhormat Permatang Pauh. Pihak BNS sendiri, BHIC sendiri ada buat audit forensik dan Dato' Sri MENHAN minta untuk dibentang kepada pihak kementerian dalam waktu terdekat.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Saya maklumkan tadi yang itu.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Dato' Sri Shazalli Ramly - MD Boustead yang baru akan bentang, difahamkan sebelum Krismas 25 hari bulan ini. *Then, sebelum kita menentukan hala tuju yang seperti yang diputuskan oleh Kabinet pada 20 November yang lepas.*

Jadi, menjawab Yang Berhormat Permatang Pauh, *forensic audit* daripada pihak BHIC sudah ada dan kita minta untuk dibentang kepada MENHAN dan Dato' Sri KSU nanti. Keputusan 20 November itu, yang itu yang lain. *Due diligence, we have to appoint an external auditor on two things.* BNS dari segi kemampuan kewangan dan sebagainya. Satu lagi, *on the project.* Kita hendak tahu, hendak siapkan LCS1 berapa juta diperlukan? LCS2 berapa juta diperlukan? *If I may add, seperti yang disebutkan oleh Dato' Sri KSU dan Kepten Azhar, nothing is wrong with the competency and capability of the team project. Nothing is wrong with the payment. No outstanding payment, but something is wrong with the governance.*

Itu yang sebut dalam *Cabinet Paper* yang kami sediakan pun, itu yang dibentang dalam Kabinet. *That's why Cabinet* minta supaya *due diligence* dilaksanakan sebelum bentang semula ke Kabinet. Terima kasih Yang Berhormat Permatang Pauh.

Tuan Pengerusi: Okey, sebelum saya menjemput yang lain. Boleh tidak SPRM berikan ulasan berkenaan dengan laporan yang telah dibuat? SPRM ada? Ada, SPRM?

Puan Zuridah binti Mamat [Timbalan Pengarah (Bahagian Pemeriksaan dan Perundingan) SPRM]: Ada Yang Berhormat. Cuma, maaf. Saya dalam semakan untuk

isu yang dikatakan *somewhere in September* hantar kepada ini, saya terpaksa buat semakan dahulu, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Sila buat semakan segera kerana pada hari semalam, apabila KP SPRM datang, kami ada tanya kepada KP SPRM berkenaan dengan proses. Kami dimaklumkan bahawa setiap laporan ataupun makluman yang diterima, *within 24 hours* Jawatankuasa Penilaian Siasatan akan bermesyuarat untuk menentukan sama ada, ada siasatan lanjut ke tidak. *So, I think that one is outstanding.* Silakan nanti bagi kepada pihak jawatankuasa. Ya, *you have anything to add Kepten?*

■1150

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Ya, Yang Berhormat *if I* boleh maklumkan, *actually* laporan forensik audit tersebut disiapkan pada September. Cuma laporan kepada SPRM dilaksanakan oleh pihak Boustead hanya pada November. So, baru dilaporkan.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Sibuti. *Then,* Yang Berhormat Pasir Mas. *Then,* Yang Berhormat Kluang.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Berdasarkan jawapan daripada mantan projek *team* tadi agak membimbangkan kalau tidak dapat *deliver* pun kapal LCS ini yang tidak dapat disiapkan.

Satu soalan yang saya hendak tanya adakah *basic designs* untuk kesemua enam LCS ini sama? Maksudnya *the component from one to six is the same.* *Then,* tadi dikatakan *the design, the concept* pembinaan ini adalah dibuat secara *local*. Adakah faktor pemasangan *fabrication of this LCS* ini dibuat secara dalam Malaysia?

Apakah perkiraan pihak *team project, can we deliver* walaupun dari dalam masalah yang kita hadapi sekarang *at least we can deliver two or three LCS* memandangkan pada pandangan saya, pembinaan LCS ini adalah sebagai *frontliner* untuk kita punya keselamatan di Laut China Selatan yang boleh pergi *more than 200* batu nautika?

Then, kita ada Beting Patinggi Ali, Spratly pun pergolakan. *That's why* kita ada LCS ini. *So, is it possible* dalam keadaan sekarang dapat disiapkan LCS ini?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Mohon saya menjawab soalan Yang Berhormat. Pada soalan pertama tadi, menyatakan sama ada keupayaan kita lebih kepada warga tempatan di mana kita mampu untuk menyiapkan reka bentuk ataupun *design* kapal ini. Jawapannya, adalah ya. Di mana, kita telah menyiapkan *production drawing for detailed design* pada tahap 96 peratus yang terkinilah.

So, 96 peratus ini bukan satu peratusan yang kita saja uar-uarkan atau syok sendiri. Ia adalah satu hasil yang bergantung kepada satu jaminan mutu ataupun *quality assurance* yang ditentukan oleh pihak antarabangsa iaitu ia diluluskan oleh pihak Bureau Veritas *classification society from France* dan juga dari pihak Naval Group France sendiri.

Cuma daripada 96 peratus *design* yang dibuat oleh BNS itu hanya 88 peratus sahaja siap dinilai dan diluluskan oleh pihak Naval Group Perancis kerana mereka telah berhenti kerja setahun setengah yang lepas. So, ia tergantung buat masa ini.

Justeru, bagi saya keupayaan dan juga *capability of anak-anak watan* kita tidak wajarlah dipertikaikan. Kita mampu membuat, melaksanakan tugas tersebut dan kita juga patut banggalah dengan mempunyai jati diri kita sendiri untuk membangun.

Apa yang jelas di sini ialah isu *cashflow*. *Without a sufficient cashflow* bermasalah untuk projek ini dilaksanakan secara jelas. Mungkin soalan Yang Berhormat sama ada ia boleh dilaksanakan? Bagi saya dari segi keupayaan teknikal dan kejuruteraan ia boleh. Cuma perkara yang perlu diselesaikan sama ada kita mahu atau mampu untuk menambah suntikan dana untuk ia diteruskan.

Bagi pandangan peribadi saya sebagai bekas tentera juga. Kerajaan telah membelanjakan RM6 bilion. Jadi agak sukarlah untuk kita membiarkan projek ini gagal. Lagipun kepentingan dan juga keperluan kapal oleh TLDM adalah amat-amat mendesak. Jadi kita perlu kalau boleh hendak teruskanlah Yang Berhormat cuma kita kena pastikan kesalahan atau ketirisan ini ditangani dengan jelas dan pastikan ia sebagai satu *deterrent* ianya tidak boleh berulang lagi di masa hadapan. *Thank you.*

Tuan Penggerusi: Okey, ya.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat saya hendak tambah sikit. *If I may?*

Tuan Penggerusi: Mana? Ya, Laksamana.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Cuma Yang Berhormat, saya *basically* menyokong apa yang dinyatakan oleh mantan KP sebab tadi dia cakap bagi pihak Boustead. Jadi saya rasa adalah wajar saya sebagai *current KP* bercakap bagi pihak kerajaan.

Jadi saya juga berpandangan bahawa Boustead sebenarnya mampu untuk menyiapkan kapal sebab segala blok-blok yang kita buat ini mematuhi kita punya *classification society* yang mana standardnya *meet the international standard certified by Bureau Veritas*. Bureau Veritas adalah merupakan *ship classification society* yang *international*.

Jadi saya tidak nampak ada masalah di situ. Manakala, untuk kerja-kerja blok juga sebenarnya pihak Boustead mempunyai lebih kurang dalam enam *company contractor* yang boleh buat *the manufacture* atau *build the ship, the hull*.

Manakala, semasa *test intra later on*, semasa pemasangan *equipment* nanti. Ujian-ujian akan melibatkan OEM. Melibatkan pihak pembekal. Jadi kita tidak boleh perlu risau bahawa sama ada kapal ini — Boustead tidak mampu kah untuk membuat ujian ke atas kapal. *Performance* kapal akan ditentukan berdasarkan kepada kita punya kontrak semasa.

Jadi saya yakin kalau sekiranya masalah — *the bottleneck* sekarang saya nampak adalah masalah kewangan. Jadi kalau bab kewangan ini dapat diselesaikan. *Insya-Allah*, kapal akan di-deliver kepada TLDM.

Seperti mana tadi Yang Berhormat *mentioned* kita pun TLDM *desperate* untuk dapatkan kapal. Sebab rata-rata sekarang kapal kita sudah uzur. *We are far behind in terms of asset*, kalau kita *compare* dengan kita punya *surrounding navies, surrounding countries*. So, amat memalukan. *Then*, kita anggota TLDM amat-amat *suffer* sebenarnya di atas kapal dan sentiasa berlayar sebab kekurangan kapal. Jadi diharapkan masalah ini dapat diselesaikan.

Tuan Pengerusi: Sekejap ya Yang Berhormat Sik. Yang Berhormat Pasir Mas tadi ada soalan?

Tuan Ahmad Fadhli bin Shaari [Pasir Mas]: Terima kasih, Tuan Pengerusi. Saya agak — macam terkejut sedikit bila Laksamana tadi sebut tentang kemampuan Boustead untuk hendak menyiapkan kapal ini. Ini kerana kami dimaklumkan dalam beberapa prosiding oleh pihak-pihak lain bahawa Boustead mengalami masalah kewangan yang agak serius sehingga dalam hala tuju yang disebut, yang ia dicadangkan ini antara lain ialah dengan meninggalkan terus Boustead dengan pergi terus kepada *supplier* yang sebenar.

Jadi macam mana boleh disebutkan bahawa Boustead mampu untuk hendak menyiapkan. Walaupun saya setuju bila disebut tadi bahawa angkatan tentera perlu kepada kapal yang baru, itu saya setuju. Akan tetapi, bila kita rujuk kepada *annual report* (laporan tahunan) Boustead sendiri pun dengan masalah kewangan Boustead.

Saya tidak nampak macam mana Boustead ini boleh diberikan lagi ruang untuk hendak meneruskan projek ini? Minta komen sedikit.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat, *basically, statement* saya tadi adalah menjurus kepada kepakaran. Saya bermaksud dengan kerjasama pihak Boustead dengan subkontraktor yang sedia ada dan kepakaran yang mereka ada sekarang untuk menyediakan *detailed design*.

Saya berkeyakinan bahawa mereka mampu. Cuma isunya sekarang masalah yang mengekang atau yang menyebabkan projek ini terbengkalai adalah disebabkan oleh *financial*, pengurusan kewangan, *on financial aspect*.

Jadi sebab kita juga untuk makluman Yang Berhormat, TLDM juga ada memajukan surat kepada Yang Berhormat MENHAN untuk menjelaskan yang ditandatangani oleh CN yang menjelaskan bahawa —sebenarnya untuk negara-negara lain juga yang telah jauh ke hadapan pada kita juga menghadapi *cost overrun* dalam pembinaan kapal. Apatah lagi Boustead yang masih *still in the learning curve* pada pandangan kita.

■1200

Jadi itulah macam CN juga yang bagi Panglima Tentera Laut juga sering mengatakan bahawa negara seperti Korea juga sebelum dia berjaya dia menghadapi banyak *failure*. Jadi itulah kita lebih positif dan sebenarnya Boustead pun pada pandangan saya secara peribadi, kita – Boustead *is almost there*. Sebab kita nak *develop the people, it takes some time and very costly* pada pandangan saya. Maknanya kita dah *train* Boustead ini pekerja-pekerja Boustead ini mungkin *level* dia sekarang, *is about* – saya ingat dia punya *knowledge about 70 percent*. Kita perlu *another 30 percent* sahaja. Nak *develop this 70 percent* pun *it takes time and very costly*. Kerajaan dah bantu macam-macam, jadi pada saya secara peribadi, Boustead mampu. Kalau sekiranya kita berjaya menangani masalah *financial*. Ya, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Terima kasih. Yang Berhormat Kluang, selepas itu Yang Berhormat Sik.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya ingin merujuk kepada *slide* yang seterusnya, nombor sembilan. Walaupun tak sampai lagi iaitu *timeline contract*. Ini kerana kita semua tahu bahawa kerajaan sudah buat pembayaran mengikut aktiviti yang telah dilaksanakan atas keenam kapal itu yang dalam pembinaan. Walau bagaimanapun, sebenarnya *detailed design* pun belum habis lagi, itu satu isu, Boustead dengan Naval group. Jadi ketika semua isu ini berlaku, dan *basic design* itu telah siap kan dan sedang dalam proses dan kerajaan pun bayar. Akan tetapi bagaimana *team project handle issue* ini, iaitu ada kelewatan semua ini. Ada lapor pada orang atas kah atau pihak mana? Ini kerana kita tak boleh teruskan, biarkan masalah ini berlaku. Bolehkah saya tahu adakah KP ambil apa-apa tindakan tak apabila dimaklumkan bahawa sebenarnya *detailed design* ini belum disiapkan dan kita terus membayar semua itu.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat, berkaitan dengan perkara yang diangkat. Sebenarnya pihak pasukan projek

sepertimana yang saya maklumkan tadi, kita sentiasa mengadakan mesyuarat dan kita monitor *one of the so-called elements* yang kita monitor adalah *one of the issues* adalah isu *detailed design* dan *production drawing*. Kita *in fact* kita pun ada banyak *special meeting* yang kita buat. *Even* sampai ke *high-level meeting* pun kita pernah buat *with regards to* masalah ini.

Sebab kita telah membangkitkan kesan akibat daripada kelewatan *detailed design* atau kegagalan Boustead menentukan *detailed design* siap pada masanya akan memberi impak yang besar kepada projek dan menyebabkan Boustead juga mengalami kerugian. Sebab *detailed design* mestilah *so-called freeze*, mestilah *final* sebab kalau tak *final*, mereka akan beli contohnya *material* yang silap dan benda ini juga telah diangkat. *We are more concerned in Boustead in fact*. Kita dah bangkitkan isu ini. Ada *one of the meetings* kita buat – *high-level meeting* di Hotel Royal Chulan, yang dipengerusikan oleh Tan Sri Ahmad Ramli semasa dan dihadiri oleh Tan Sri Kamarul, Tan Sri Mantan CN, Tan Sri Ramlan. Kita *specifically discussed on this matter*.

Saya membangkitkan masa itu, saya kata kita amat risau sebabnya kita dapat Boustead banyak pada masa tersebut, beli barang yang silap. Barang yang salah. Jadi benda ini mendatangkan kerugian kepada pihak Boustead. Akan tetapi pada masa tersebut, ada seorang wakil daripada Boustead mengatakan apa yang saya bangkitkan sebenarnya dia telah memikirkan, *basically it is within Boustead punya so-called – within tolerance*. Macam itu lah lebih kurang ya. So, maknanya *you don't have to worry much about what you've been highlighted*. *We are more* – macam itu. lebih kurang macam itulah.

Jadi disebabkan oleh kelewatan *detail design* ini juga dan *production* ini juga akan menyebabkan *snowball effect* kepada kerja-kerja *construction* sebabnya *in order* untuk kita pasang *paneling* kita kena tentukan *all the cables, the sequence of work*. So, maknanya *that's why detailed design is very crucial*.

Tuan Pengerusi: Laksamana, kebiasaannya *detailed design* ini sepatutnya bila ada? Bila siap? *Because agreement has been signed and the ceiling price RM9 billion* pun sudah ditetapkan, sepatutnya *detailed design* ini dalam pada tahap mana kena siap?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Sebenarnya *detailed design* dan *production drawing* sepatutnya siap *by November 2016*, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: November 2016.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Sepatutnya.

Tuan Pengerusi: Okey.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: So kita dah lewat.

Tuan Pengerusi: Okey. Saya jemput Yang Berhormat Beaufort, selepas itu Yang Berhormat Sik.

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Terima kasih Tuan Pengerusi. Kita orang difahamkan sebelum ini, PAC difahamkan bahawa di antara sebab yang kapal-kapal ini tidak boleh disiapkan adalah oleh sebab *detailed design* daripada Naval Group Perancis ini belum dapat lagi. Belum siap lagi. Selepas itu kita juga dimaklumkan bahawa sebabnya mengapa mereka tidak siapkan kerana Boustead sebagai syarikat yang dianugerahkan projek ini tidak membayar kepada mereka apa yang sepatutnya dibayar. Jadi macam mana – saya ingin sangatlah supaya Boustead meneruskan kerana apa dia menggaji banyak budak-budak, orang-orang tempatan kita kan, bijak pandai tempatan kita, pakar tempatan kita. Ini memanglah hasrat dan niat kita. Jadi bagaimana – memandangkan perkara-perkara yang seperti begini bagaimana boleh Boustead meneruskan dan siapkan ditambah pula dengan masalah *financial* yang meruncing.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Sebelum Kepten jawab, mungkin Datuk Seri KSU...

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Isu yang berbangkit ini, kami telah majukan cadangan dipanggil *recovery plan* – rancangan pemulihan Yang Berhormat kepada Kementerian Pertahanan. Salah satu elemen yang kita perlu tangani secara terus ialah elemen pengurusan projek dan pengurusan kewangan di mana pengurusan kewangan itu yang banyak menjurus kepada ketirisan.

Salah satu elemen langkah baik yang kami cadangkan kepada pihak Kementerian Pertahanan ialah sebahagian besar pembayaran yang utama dilaksanakan secara terus kepada pihak pembekal untuk memastikan duit itu dibelanjakan kepada projek bukan bila masuk kepada akaun BNS dan ia hilang ke tempat lain.

Itu adalah satu untuk pengurusan kewangan yang lebih telus dan cekap dan juga untuk memberi menambah baik keyakinan pihak kerajaan kepada integriti dan juga keikhlasan syarikat untuk bergerak ke depan.

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Saya *interrupt*. Tadi kita mahu percaya kepada Boustead tetapi sekarang seolah-olah kalau kita buat itu kita tidak ada kepercayaan kepada Boustead.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Itu adalah salah satu pelan tindakan yang kita cadangkan untuk memastikan dalam masa hadapan tidak wujud lagi isu-isu ketirisan. Bukan isu yang tidak percaya. Mungkin kalau kita nak bagi lagi tambahan dana kah masa suruh teruskan jadi perkara ini mungkin akan berulang lagi.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat, maksud Kapten tadi itu *one of our* macam cadanganlah untuk kita buat. Fasal isu sekarang ini, hari itu kita dah bayar sekian banyak dan sebagainya dan ada elemen-elemen *inspirable governance, good governance is not in place in this project. So that's why* kita dah ambil tindakan dengan proses auditnya, kita akan ambil tindakan apa yang bertanggungjawab saya rasa saya pasti jarang yang terlepas. Itulah tindakan.

■1210

Akan tetapi, *move forward*, kita sudah bagi cadangan kepada pihak Kabinet, pihak kerajaan sebab *one of the options* yang kita rasakan mungkin kita hendak tunjukkan keikhlasan ketika itu, pastikan ada. Mungkin *one way or another*— itu baru cadangan seperti yang dimaklumkan oleh Kepten Azhar tadi. Dia tidak akan bayar terus. Fasal sekarang isu banyak tindakan pihak kreditor pun telah sedang mengambil tindakan.

Kami bimbang juga ini. Dia sedang *legal suit* sedang berjalan dan *some of our*— kita terdapat lebih kurang 23 OEM yang dimasukkan. Lebih kuranglah 23 *subcons* kita, OEM ini dan tidak dibayar. *The one-way* punca kelewatan ini ada sebab dia sedang— dia sudah *stop working*. *Boustead still work* tetapi OEM-OEM yang ini, yang selagi kita tidak dapat *finalize* kan kita punya *detailed design* daripada Naval Group, salah satu, mereka tidak buat ini. Ini *business to business*. Betul, Yang Berhormat? Yang Berhormat mesti bersetuju dengan saya. Tidak bayar, *no money, no talk* lah.

Jadi, kita kadang-kadang hendak *finalize* kan *detailed design* ini— ada sikit lagi. Kepten sudah kata sudah *over 90 percent* kita sudah *almost complete*. Jadi, pandangan pihak kementerian, pihak kerajaan supaya kita mesti teruskan untuk pembinaan kapal ini untuk *equipped to support our navy* dan sebagainya dan untuk *our sovereignty*. Itu yang penting, Tuan Pengerusi.

Jadi, *one-way* itu adalah maksudnya bukan tidak percaya kepada Boustead. Kita yakin— pada setakat ini, kita yakin kerana Boustead ini ada kemampuan dari segi— malah Boustead ini *is not something new* dalam pembinaan kapal. *Our patrol vessels* dulu pun sebanyak enam buah pun, Boustead yang buat juga. Akan tetapi, *that's why in one-way*, kita yakin *why* LCS ini Boustead ini kita bagi sebab ia ada kemampuan.

Akan tetapi, isu sekarang ini ada dibangkitkan tadi adalah *the governance* dari segi integriti dan keikhlasan pengurusan terdahulu, tuan-tuan dan puan-puan. Itu sebab kami yakinlah, Tuan Pengerusi. Mungkin *move forward, one way or another*, kita hendak lebih telus setakat ini dan membayar terus OEM. Tidak payah *parking jauh-jauh sangat*. Maknanya *direct to the manufacturer, direct to the company* supaya rasa— itu pendekatan kamilah, pandangan. Itu baru cadanganlah, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya, okey.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Rasa itu lebih *better*, saya rasa. Lagi cepat dan *direct* kepada pengilang lah macam itulah. Tidak payah pergi ke banyak *leve/lagi*. Itu, Tuan Pengerusi. Bukan tidak percaya Boustead tetapi kita mungkin hendak lebih melancarkan lagi kapal itu cepat siap dan *navy* boleh dapat kapal. Kapal yang adupun sudah berusia 40 tahun, Tuan Pengerusi. Kasihan juga.

Tuan Pengerusi: Ya.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: *Some of the* kapal itu kan sudah uzur. Kita berbanding dengan negara jiran ini, kita ini agak ketinggalan, Tuan Pengerusi. Jangan *compare* dengan *Singapore* lah. Jangan *compare* dengan Indonesia.

Seorang Ahli: Vietnam boleh?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Vietnam pun— sekejap. Saya bimbang kita punya *level* ini— tidak hendak cakaplah *level* mana. Yang Berhormat kan? Saya tidak hendak direkodkan pula, Yang Berhormat kan? *[Ketawa]* Yang Berhormat ya.

Tuan Pengerusi: Okey.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Itu kita tolong *support*. Saya ingat anggota PAC pun tolong bantu untuk macam mana hendak siapkan kapal ini, Tuan Pengerusi lah, *move forward* nya. *Most urgent*, saya rasalah. Terima kasih, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Terima kasih ya, Dato' Sri. Saya jemput Yang Berhormat Sik dengan Yang Berhormat Permatang Pauh. Saya minta selepas Yang Berhormat Permatang Pauh, kita teruskan dengan slaid dulu dan kita bangkitkan soalan selepas itu ya. Yang Berhormat Sik?

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya merujuk balik apa yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Menteri Pertahanan di dalam Dewan ketika saya sendiri berbahas isu ini pada dua hari lepas mengenai opsyen-opsyen yang telah dicadangkan di pihak Kabinet.

Jadi, setiap opsyen itu sudah mungkin ada justifikasi yang Laksamana Saiful sendiri ada perinciannya kenapa tidak ada tiga opsyen, kenapakah tidak empat atau lima opsyen. Setiap opsyen itu sudah pasti keutamaannya ialah kita hendak siapkan kapal itu.

Keduanya, kita juga hendak melihat tidak berlaku lagi pembaziran daripada kewangan kita ya. Kalau dilihat secara kasarnya, maknanya kenapa dalam— kalau melihat opsyen pertama itu, maknanya kita serah *direct* kepada Naval Group ya untuk disiapkan dengan baki sebanyak RM3 bilion itu. Kedua, kita maknanya *continuous* dengan Boustead ya. Ketiganya, iaitu terus ditamatkan kontrak.

Jadi, dalam kiraan ini, maksudnya kalau perlu disebut sebanyak dua unit LCS sahaja, kalau dikira jumlah yang telah pun kita keluarkan sebanyak RM6 bilion itu, maknanya kiraan sebuah LCS itu akan mencecah RM3 bilion ya. Ataupun ada apa-apa kiraan di situ? Kenapa menyebut dua buah kapal yang kalau boleh dapat diserahkan? Jadi, minta pandangan.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Okey, Yang Berhormat Sik. Since Cabinet Paper ini prepared by Bahagian Pembangunan dan Perolehan based on consultation daripada team project dan juga pihak pengurusan tertinggi, saya minta Dato' Ahmad Husaini yang terangkan why there are three options but not four or not five options. For each option itu, apa pertimbangan-pertimbangan kita. Silakan, Dato' Ahmad Husaini.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: Okey. Tuan Pengurus dan Ahli Yang Berhormat, untuk makluman, semasa kementerian menyediakan kertas Kabinet itu, kementerian berpandangan kami adalah contract manager untuk kontrak LCS ini. So, apa-apa yang ada pada kami adalah sebanyak RM9 bilion. Itu sahaja. So, cadangan berdasarkan tiga opsyen itu adalah berdasarkan kos projek semasa yang telah diluluskan oleh kerajaan. Engagement kita bersama dengan Kementerian Kewangan dan EPU menyatakan bahawa tiada penambahan kos untuk projek inilah.

So, kementerian kena membuat to salvage this project within the budget yang ada. So, matlamat kementerian adalah untuk menyelamatkan projek dalam RM9 bilion atau RM3 bilion yang ada. Itu sebab kita sampai kepada tiga opsyen yang kita telah cadangkan kepada Kabinet. So, opsyen-opsyen kementerian ini adalah berdasarkan juga kepada kontrak. Apa authority yang kementerian ada. Akan tetapi, kita memohon kepada Kabinet.

Opsyen yang pertama adalah bukan kita tamatkan kontrak dengan BNS tetapi kita melantik kontraktor deed of assignment. Maksudnya, untuk isu yang pertama adalah daripada segi detailed design lewat disediakan disebabkan Boustead tidak membayar kepada Naval Group. So, kita mengambil Naval Group bersama dalam kontrak. Contohnya dalam kontrak LMS yang kita buat dengan BNS juga iaitu kontrak dengan CSOC. CSOC adalah party to the contract. So, maksudnya BNS dan Naval Group bersama-sama di dalam kontrak untuk menyiapkan sekurang-kurangnya dua buah kapal.

Kenapa dua buah kapal? Sebab itu yang duit yang kita ada pada ketika ini tanpa suntikan modal, tanpa suntikan capital injection from the government kepada MinDef lah. Akan tetapi, dari segi kita punya pertimbangan, sebab walaupun kita siapkan dua buah kapal tetapi ada peralatan-peralatan tersebut telah kita bayar. Dalam kertas Jemaah Menteri tersebut, MinDef memaklumkan kita akan claim ownership on all the

equipment that have been paid to the government inclusive of the hull atau blok-blok enam buah itu semua untuk kalau ada future project, kita boleh teruskan.

Maksudnya, bukannya kita kata terus bahagikan kapal itu RM9 bilion kepada dua, jadi sebanyak RM4.5 bilion. Tidak. Kita akan mengambil apa-apa peralatan yang telah dibayar dan ia menjadi milik kerajaan. So, itu maksudnya. Bukannya semata-mata— sebab, kita ada sebanyak RM3 bilion dan kita faham masalah BNS ini adalah aliran tunai (*cashflow*). So, untuk disiapkan dengan RM9 bilion itu, memang tidak boleh. Itu yang kita cadangkan.

Opsyen kedua sama dengan opsyen pertama. Cuma, BNS sahajalah. *Current platform*, kita teruskan kontrak semasa dan kita *reduce* kan kepada dua buah kapal disebabkan yang itu yang duit MinDef ada dan yang itu yang BNS mampu untuk laksanakanlah. So, masih dengan BNS dan *term*-nya sama juga. Mana-mana *equipment* yang kita telah bayar, kita akan ambil. Blok-blok semua kita akan ambil. Mungkin untuk *future* sebab kita rasa keperluan LCS ini bukan dua. Akan tetapi, dalam tempoh sekarang, itu yang kita ada dan itu yang kita boleh selesaikan. Sebab, kita dalam pada pertimbangan kementerian adalah untuk juga membantu syarikat tempatan untuk menyiapkan kapal.

Ketiganya adalah *termination*. *Termination* itu adalah satu yang telah diperuntukkan di dalam klausa kontrak. Kalau tidak silap saya, klausa 30 atau klausa 32. So, itu yang kita kata kita tamatkan kontrak dan kita boleh melantik kontraktor penyelamat dengan sama juga peruntukan yang sedia ada.

■1220

So, ada RM3 bilion itu kita tamat dan kita lantik tetapi *option* ini akan ada implikasi yang banyak lagi, efek yang lebih sebab kepada LTAT dan sebagainya. *That is why* kita kata ada- *option* ketiga ini memang mudah tetapi impaknya kepada BNS dan anak syarikatlah, LTAT. Kalau kita buat kontraktor penyelamat, sebelum ini pun kita ada juga buat dengan *sail transship* kita pernah buat, kita tamatkan kontraktor utama dan kita lantik kontraktor penyelamat.

Walau bagaimanapun, ketiga-tiga opsyen ini kita juga mengambil kira pandangan daripada Jawatankuasa Siasatan. Dalam Kertas Kabinet tersebut juga diterangkan sekiranya *capital injection* hendak dilaksanakan, hendaklah melalui kaedah lain, bukannya kaedah kontrak. Oleh sebab MinDef adalah *contract manager*. So, kaedah lain ini, *capital injection* itu maksudnya, BNS kena membuat *corporate restructuring* sendiri. Pergi kepada MOF, minta bantuan kepada MKD. Dari segi *corporate restructuring* sama ada ia hendak buat *government guarantee* kah ataupun terbit sukuk ataupun *restructuring* balik ia punya *corporate structure* lah dalam itu. Oleh

sebab kalau ikutkan, Yang Berhormat sendiri pun baca dalam Laporan JKS, *rescue fund from the government* sebanyak RM3.5 bilion *something, like RM3.5 billion* ada, *rescue fund*.

Akan tetapi sebagai *contract manager*, MinDef tidak boleh menaikkan kos begitu sebab *rescue fund* ini adalah *capital injection*. *Capital injection is not through the contract*. Kontrak adalah apa yang telah dinyatakan dalam kontrak. *That is why* kita ikut. Kita boleh *revise* balik sahaja daripada segi kuantiti dan sebagainya. Akan tetapi kalau *capital injection*, yang itu bukan tanggungjawab pada *contract manager* lah sebab kita minta BNS pergi kepada MOF ataupun *investors* lain untuk memberi *capital injection* kepada syarikat. Itu adalah pandangan kementerian semasa membuat Kertas Jemaah Menteri. Bukannya kita kata- *rescue fund* itu kita setuju kalau ada boleh diberikan oleh MOF daripada segi- tidak tahulah *corporate restructuring* dan *government guarantee* dan sebagainya. Itu *company* kena pergi kepada institusi ataupun ke MOF untuk mencari *capital injection*. *It is not through the contract*. Oleh sebab MinDef adalah *contract manager*.

Tuan Pengerusi: Ya, very clear. Okey.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: If I may add just two things, Tuan Pengerusi?

Tuan Pengerusi: Ya, sila Datuk.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Satu, *whatever action*, opsyen yang kita pilih, Naval Group tidak boleh dipisahkan sebab ia ada *design authority*, Tuan Pengerusi. Kedua, seperti yang Dato' Ahmad Husaini sebut tadi, *clearly mentioned* dalam Laporan Jawatankuasa Khas, itu yang selalu BNS datang pada MinDef, ia kata ia perlu *additional RM3 billion. Actually, not through the contract, but through capital injection of corporate exercise*. Itu kita kena jelaskan, Tuan Pengerusi. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey, terima kasih. Dato'...

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Tuan Pengerusi, sikit sahaja saya hendak tambah. Dalam Laporan Jawatankuasa Khas Siasatan oleh Tan Sri Ambrin Buang, dia pun memberi cadangan. Saya pernah baca, dia beri cadangan supaya projek ini dapat diteruskan. Kerajaan *to do something* macam mana kita hendak *rescue*. *Rescue* maksudnya, diteruskan projek ini untuk- dia ada- maknanya, ada keperluan untuk kita teruskan projek ini. Walaupun kita tahu banyak masalahnya dan sebagainya, *that is some of the* pandangan tersebutlah saya nampak.

Tuan Pengerusi: Ya, Dato' Sri. So, mungkin Dato' Sri teruskan dengan pembentangan slaid yang lain dulu, *then the questions will come in later* lah.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: So, next. Ini *timeline contract*. Seperti makluman Ahli-ahli Yang Berhormat pun, saya rasa sudah aware dah. Kontrak ini sehingga-

memang kita sudah maklum, kita tidak ada lengkapkan lagi. Pihak Boustead pun masih tidak mengemukakan kapal seperti yang termaktub dalam kontrak. Seperti bulan April 2019, LCS1 patutnya sudah siap, kita dah terima, masih tidak terima. Untuk tahun ini sepatutnya ada tambah dua lagi, untuk makluman Yang Berhormat ya. LCS2 dan juga LCS3. Disember ini patutnya yang ketiga kita dah terima tetapi kita masih tidak menerima lagi, Yang Berhormat. Berakhir kalau ikut LCS4, LCS5 dan LCS6 sehingga alah seperti dimaklumkan kontrak ini sehingga 2023, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey Dato' Sri, saya hendak tanya kepada *project team*. Kita nampak di sini kontrak ditandatangani bulan Julai 2014, lepas itu baru sampai *timeline* untuk *basic design* dan juga *detailed design*. *Is that normal under or the agreement for construction* kerana *as a layman I would say*, sekiranya saya hendak masukkan satu perjanjian dengan mana-mana pihak pun, *I want everything to be certain first*. Saya ada RM9 bilion siling ini. *So, this is a basic design I have, this is a detailed design I have*. *So, I want to hear from the perspective of the project team*, sama ada prosedur seperti kita tandatangani kontrak dulu, lepas itu *basic* dan *detailed design* baru dibincangkan kemudian. Sama ada itu adalah sesuatu yang biasa dan normal? Ya, sila Kepten.

Tuan Ahmad Fadhli bin Shaari: Soalan ini Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Ya, Yang Berhormat Pasir Mas.

Tuan Ahmad Fadhli bin Shaari: Soalan ini ditanya kepada Dato' Sri KSU minggu lepas. Dato' Sri kata sepatutnya ada lah *design* itu.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, Yang Berhormat...

Tuan Pengerusi: Sila Kepten.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yang Berhormat semua ya. Untuk kontrak itu ditandatangani pada 17 Julai 2014, inilah untuk ia *finalization of the document*. Akan tetapi daripada segi kerja, juga dinyatakan dalam kontrak itu, *the commencement date* untuk kontrak ini bermula pada 2013. *One year before that. 2nd October or 3rd October 2013*. Di mana pada Oktober 2013 itu, *basic design* telah bermula secara efektif. *That was being recognized by the client, government lah, that's what already started there*.

Tuan Pengerusi: So, at the *commencement date*?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yes. *Commencement date* ada dinyatakan dalam kontrak adalah Oktober 2013, bukannya pada tarikh kontrak itu ditandatangani. Tarikh kontrak ditandatangani adalah satu proses dokumentasi sahaja. *Thank you Yang Berhormat.*

Tuan Pengerusi: So, how about the *timeline's status here for basic design*, Oktober 13 sampai Jun 15 *then detailed design and all these?*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Ini adalah semua *timeline* yang termaktub dalam kontrak. *It is contractual.*

Tuan Pengerusi: Ya, ya, saya faham. Apabila kontrak kata *basic design* adalah dibuat antara Oktober 13 sehingga Jun 15, *then just now* Kepten pula menyatakan bahawa *at the commencement date, basic design* sudah ada, so itu nampak bercanggahan.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Tidak, *at the commencement date* Oktober 13 itu fasa *basic design* bermula. Kalau Tuan Pengerusi tengok pada paparan *power point* itu, ia adalah menunjukkan fasa ia bermula, bukannya sudah ada.

Tuan Pengerusi: Okey, ia bermula. *So, my question is this.* Soalan saya adalah sekiranya saya hendak masuk satu perjanjian dengan mana-mana pihak pun, spesifikasi, *design* semua kena *ready* lah. *Otherwise*, jika sekarang saya hendak bina satu banglo, tidak tahu banglo itu pakai *marble* kah, pakai *tiles* yang biasa. *So, that will affect the cost.* *So, my question is* sama ada, adalah lebih *prudent* bagi *basic design* dan *detailed design* ini dipersetujui sebelum kontrak ditandatangani. *So, that there would not have any problem. Of course, that is the perfect situation. So, that is why I am asking the team project whether practically it cannot be done or how? So, I need your view on that.*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Dalam konteks pembinaan kapal perang ini Tuan Pengerusi, *basic design* itu sebenarnya telah dipersetujui berdasarkan kepada *basic design* Gowind Perancis yang telah dipilih itu. So, daripada tarikh 13 Oktober itu, asas *basic design* itu telah ada dan dipersetujui dalam kontrak. Cuma untuk *basic design* itu diteruskan ialah untuk ia disatukan dengan pemilihan peralatan yang dibuat oleh *customer*. Sebagai contoh, pemilihan meriam, pemilihan persenjataan.

Tuan Pengerusi: *So, that will come to the spesifikasi.*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yes.

Tuan Pengerusi: *So, shouldn't all that be agreed before the agreement signed?*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Yes. *It had already been agreed.* Saya nyatakan tadi *all those* spesifikasi peralatan utama yang mempunyai impak kepada prestasi kapal seperti *main engine*, generator, meriam, *missile*, sonar, *fire control system* semua telah dipersetujui, dinyatakan dalam kontrak. Itu adalah 18 peralatan utama yang mempengaruhi reka bentuk kapal. Ia telah dipersetujui pada 13 Oktober itulah. *In fact, it was dipersetujui bila letter of award diberikan kepada syarikat.*

Tuan Pengerusi: Akan tetapi cuma *still* Kepten, katakanlah *the brand* yang dipakai itu tidak dipersetujui. Mungkin *brand* yang pakai ada yang kos, katakan RM2 juta, ada yang kos RM3.5 juta.

■1230

So, that one has not been finalized, I supposed. So, some other things like— Of course the number of the equipment or senjata whatever, mungkin the number of it mungkin sudah finalized. Akan tetapi, siapa supplier dengan apakah brand itu, memang apa yang saya nampak di sini memang hanya finalized setelah agreement ditandatangani. So, is that a norm? My question is, is that a norm or not?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: No. In actual case, ia bukan begitu Yang Berhormat ya. Apabila kontrak ini ditandatangani, *in fact*, bila *basic design* itu bermula, pemilihan peralatan utama yang mempunyai impak kepada prestasi kapal telah diputuskan, dipersetujui oleh kedua-dua belah pihak, kerajaan dan juga BNS. Sebagai contoh, bila saya katakan enjin, enjin itu telah dipersetujui kita mengikut pilihan kerajaan. MTU daripada Germany, model 1163. So, *it is very specific...*

Tuan Pengurus: *If we are talking about everything has already been agreed, what is being indicated here in the timeline here? Basic design October 13th sampai June 15th. It seems that ada masa sampai June 15th. Itu yang saya tak faham ini.*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Tak. *Basic design* kita nyatakan di sini Yang Berhormat...

Tuan Pengurus: *Unless you are telling me by October 13th, basic design 100 percent semua sudah siap. Pakai enjin Mercedes atau pakai enjin Proton, semua sudah settled. Pakai marble atau pakai tiles, semua sudah settled, then I am okay. Akan tetapi dengan timeline yang ada di sini, nampaknya perbincangan berterusan sampai 15 Jun, barulah semua harus dimuktamadkan. Then, it comes to detailed design. Detailed design ada masa sampai 16 November. So, that is how apa yang kita nampak adalah that will contribute to the raising of the cost, Kepten.*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey. Kita kena faham dan juga jelas proses pembinaan kapal Yang Berhormat. Ia bukan seperti kita buat rumah di mana kita nyatakan *tiles* atau dinding itu secara jelas, di mana dalam pembinaan kapal perang ini, ia memerlukan satu proses *customization* kepada keperluan khusus pihak pengguna. So dalam erti kata yang sebenarnya, bila *basic design* bermula untuk peralatan-peralatan utama yang mempunyai pengaruh besar kepada prestasi, ia telah diputuskan dan dipersetujui bersama. Cuma, bagaimana peralatan-peralatan utama itu digarapkan di dalam badan kapal untuk ia mencapai prestasi yang dikehendaki. Ini kerana ada elemen-elemen lain yang diperlukan, input daripada pihak pengguna untuk dinilai dan digarap bersama untuk menyelesaikan *basic design* tersebut.

Basic design ini bukannya kata kita pilih versi Gowind daripada Naval Group Perancis, itu adalah dia punya *basic design*. Itu sebagai asas *frame* dia. Akan tetapi

sama ada dia boleh menampung jumlah petugas di kapal, krew ataupun menampung kelajuan yang dikehendaki oleh pihak pengguna, ia perlukan proses reka bentuk dibuat selanjutnya. So...

Tuan Pengerusi: So, bukankah kesemua proses itu dibuat sebelum perjanjian ditandatangani?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Tidak. Apa yang dibuat *at the onset of the contract is the performance required for the solution of the design. So, along the way, you have to go through the iteration of the process for you to arrive to that performance measure or target, based on those variables in terms of selection of equipment or systems that specifies by the customer. So, it is actually, design and build. It is not off the shelf kind of process for delivery of the system or solution* Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: So, saya just conclude, as far as the team project is concerned, the timeline here whereby basic design and detailed design is to be put after the agreement executer is signed, is not out of – It is not something...

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: No. It is normal.

Tuan Pengerusi: It is normal kan?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: No. It is a normal standard international practice being done that way.

Tuan Pengerusi: Okay, very well. Thank you.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Thank you.

Tuan Pengerusi: So, maybe can continue Yang Berbahagia Dato' Sri.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Kemajuan kerja. Ini berkaitan kemajuan kerja seperti yang kita sudah sedia maklum, untuk perhatian Ahli-ahli Yang Berhormat daripada segi keseluruhan. Kalau kita tengok di sebelah kanan *table* tersebut, LCS1 satu sepatutnya dirancang 100 peratus. Itu sepatutnya dah ada dua, baru siap, 44 percent, 34 percent. Akan tetapi daripada segi itu, keseluruhan kalau kita tengok daripada segi struktur pembinaan yang LCS1 adalah 60.72 peratus, LCS2 48.09 percent. Itulah selanjutnya sehingga ke kapal yang keenam, memang tidak ada apa-apa progress lagi Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi, boleh *can go next slide* Yang Berhormat?

Tuan Pengerusi: Ya, silakan.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Kaedah pengiraan peratusan kemajuan projek ini ialah kaedah pembayaran yang kita telah buat bergantung kepada empat komponen di situ. Berkaitan *design and equipment finalization, production drawing, construction and test and trial* untuk berapa peratus yang kita telah buat bayaran. Ini secara lebih detil

Yang Berhormat, berapa bergantung kepada setiap aktiviti tersebut yang kita telah maklumkan Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: So, as far as payment side daripada segi pembayaran, team project boleh confirm setiap pembayaran memang mengikut schedule dialah? Okey, tiada masalah dari situ ya?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Affirmative, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Okey.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Sebenarnya kita juga telah memajukan satu salinan complete kepada SPRM, semua dokumen.

Tuan Pengerusi: Ya. Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Jadi, adakah apa cadangan dari pasukan projek berkenaan projek masa depan kalau ada lagi, pembayaran dibuat atas aktiviti ataupun ada guideline yang lebih baik kalau ada projek lagi?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat, kita mendapati bahawa kaedah pembayaran perlu ditambah baiklah. Jadi, kelemahan yang kita discovered from this project atau this contract adalah pertama sekali, kita punya asas pengiraan between payment dan kemajuan kerja itu tidak dijelaskan secara terperinci di dalam kontraklah. Jadi, that is why – Ini basically we are the one who developed this kaedah pengiraan together with Boustead. With the agreement, so we have to find – Akan tetapi yang ini juga boleh ditambah baiklah Yang Berhormat.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Saya nak tambah Yang Berhormat Kluang, mungkin for future, let say we go ahead with option two dengan BNS or termination. Penambahbaikan yang kaedah itu mungkin instead of – Now kita panggil activities strategy to build strategy. So, the progress payment based on build strategy, not the activities strategy kalau nak menjawab Yang Berhormat Kluang punya inilah, untuk penambahbaikan pengurusan itu.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Satu opsyen yang Yang Berhormat bangkitkan tadilah. Kita bayar direct contohnya. That is one of the options Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Ya. Yang Berhormat Sipitang, sila.

Tuan Haji Yamani Hafez bin Musa: Terima kasih Tuan Pengerusi. I just want to expand on your comment on what is the norm and I probably want to touch juga tentang Yang Berbahagia Dato' Ahmad Husaini cakap tadi fasal capital reinjection for BNS supaya BNS ini can be financially capable to complete the job. So, it is quite interesting, I just want to share that 15 years ago, 2015, PAC pun ada datang juga talking about PSC-Naval Dockyard. So, because of the findings of the PAC, PSC-ND ini

pun had similar problems, 40 subcontractors tak kena bayar, there were also financial problems, 15 years ago ini.

So, because of that findings by PAC, that was when this Boustead Holdings came in to do the rescue and do management punya restructuring and completed the offshore patrol vessel. So, we are just hoping that you know, this macam legacy issue tetapi we hope that is not a legacy issue. Just sharing itu.

Tuan Pengerusi: Okay, thank you. Boleh teruskan Yang Berbahagia Dato' Sri.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Okey. Terima kasih Tuan Pengerusi. *Next slide.* Kemajuan bayaran ini sama juga Yang Berhormat, daripada yang *table* tadi kita dah *translate* ikut draf tersebutlah Yang Berhormat.

Boleh teruskan, Yang Berhormat?

■1240

Tuan Pengerusi: Ya. Okay, any more slides?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Sikit lagi Tuan Pengerusi. Faktor utama kelewatan, punca kelewatan itu, yang pertama, adalah berkaitan perolehan peralatan, *procurement*. Gagal muktamadkan sebelum 16 Oktober. Lewat enam bulan. Perolehan peralatan tidak mengikut perancangan asal dan sebagainya.

Detail design, ya Yang Berhormat pun sering kali bercakap tadi. *One of the factors* juga yang menyumbang kepada kelewatan ini yang dimaklumkan oleh siapa kata tadi, *snowball* tadi.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: *Snowball.*

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Laksamana pun cakap tadi. *Of course*, bila sudah *detailed design*, ia akan mengganggu aktiviti-aktiviti selanjutnya untuk kita menyiapkan kapal tersebut.

Yang ketiga, pembinaan *construction* terjejas kesan daripada kelewatan *procurement*, *detailed design* dan *production drawing* dan *steel kits delivery*, kelewatan kemajuan 40 bulan dan OEM yang tidak dibayar lebih kurang 164 OEM vendor *sub guarantor* dan kebanyakan mereka pun sudah *stop*. Ia tidak dapat membekalkan barang tersebut dan juga *contributes to the delay in preparing, finalizing the detailed design*, Yang Berhormat. Itulah *some of it*.

Tuan Pengerusi: Kejap ya. Dato' Seri, *stop work* jumlah dia 164?

Seorang Ahli Ya.

Tuan Pengerusi: Ramai, ya? Sebab dalam laporan JKS tapi ini disediakan lebih awal. Dia kata tujuh OEM *stop work* sahaja. Akan tetapi, sekarang sudah sampai 164?

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat Tuan Pengerusi, 164 OEM vendors ini, maklumat yang kita baru terima daripada Boustead.

Maklumat yang terkini. *Basically, almost all.* Sekarang ini memang OEM *none of the OEM* yang *still working*. Sama juga dengan sub kontraktor. Maknanya kita tidak ada *progress* – kita terlalu perlahan sekarang ini. Apa yang Boustead buat kerja-kerja yang Boustead buat sekarang ini adalah lebih kepada *embarkation of equipment*.

Maknanya, *equipment* yang telah dibekalkan yang telah sedia ada di stor dibawa masuk ke dalam kapal. Itu *is within BNS* punya *so-called* – tidak melibatkan OEM. *It is under pekerja Boustead* punya bidang tugas.

Tuan Pengerusi: Okey. Saya menjemput Permatang Pauh.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya hendak tanya juga kepada Dato' dan *team*. Kenapakah tidak disenaraikan isu kegagalan pengurusan kewangan sebagai salah satu faktor kelewatan? Contohnya, saya pun tidak nampak bila OEM tidak dibayar pada masanya. Itu sebahagian daripada kegagalan pengurusan kewangan. Jadi, ini nampak kalau macam tengok *layman* nampak, sangat *innocent*. Oh, ya tetapi, ia tidak benar-benar memaparkan kisah di sebalik ia ada banyak fasa dan juga episod yang sudah lebih 15 tahun. Bukan lebih 15 tahun, maksudnya lamalah.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Yang Berhormat, berkaitan dengan Yang Berhormat punya *concern* tadi, sebenarnya kita sebelum ini kita *elaborated* atau kita *stressed* dalam *stop work* punya isu. Jadi, *that's why* kita tidak maknanya *[Disampuk]* Tidak. Sebelum ini, *the common term* yang kita selalu pakai adalah kita tidak bagi tahu Boustead sebab mungkin terlalu kasar. Jadi, kita tidak hendak buat *allegation*, atau *accusation* pada Boustead. Jadi, apa yang kita buat – isu komersial.

Kita selalu cakap Boustead mengalami isu komersial. Akan tetapi, maksud dia itu sepetimana yang kita bincang tadi, Yang Berhormat.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Saya hendak tanya soalan susulan.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Ya

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Maksudnya, bila kita bercakap tentang pelanggan yang sedang dilayan...

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Ya

Puan Nurul Izzah binti Anwar: ...Adakah ia Kementerian Pertahanan dan juga TLDM ataupun ia berkait juga kepada Boustead kerana akhirnya kerajaan juga perlu melabur untuk membangunkan kepakaran tempatan. Jadi, daripada segi konsep dan juga pendirian Kementerian *who are the main clients because* dalam hal ini, saya nampak keputusan kita terpaksa juga mengambil kira kesiapsiagaan dan juga daripada segi *financial health of Boustead*.

Maksudnya, kita tidak boleh buat secara berasingan. Adakah ini hakikatnya?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Yang Berhormat Permatang Pauh. Daripada segi yang saya pernah nyatakan ini masa PAC yang pertama itu hari, kita punya setiap *order* utama memanglah dari segi ATM, navy untuk memastikan mereka dapat *equipped* dengan beberapa peralatan yang canggih yang baharu untuk mereka memulakan operasi. Memudahkan mereka melaksanakan tanggungjawab operasi mereka untuk kedaulatan negara, pertahanan negara dan sebagainya.

Akan tetapi, *at the same time* dalam agenda ini juga MinDef dan juga kerajaan kadang-kadang kita juga harus membangunkan apa nama ini *defence industry*. Fasal kita selama ini, selama-lama ini pun kita banyak bergantung pada peralatan yang kita import. *In case anything happens*, kita tidak ada *nothing* yang kita hendak cover atau *be proud of in defence industry* tempatan contohnya untuk makluman Yang Berhormat.

Jadi, dalam masa yang sama, menjaga kepentingan itu juga ada diambil kira. Kita ada kemampuan *one day* kita akan ada kemampuan untuk membina kapal, persenjataan dan lain-lain, Yang Berhormat. Itu *some of the* – dan sekarang juga masih berjalan, proses untuk membangunkan industri tempatan ini sedang giat kita laksanakan. Kita tidak hendak 100 peratus bergantung *in case of emergencies, in case of war* kita tidak apa-apa yang kita hendak cover.

Jadi, kita dari segi kesiap siaga pertahanan kita. Itulah, Yang Berhormat. Terima kasih, Yang Berhormat.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Terima kasih, Dato'. Saya minta *point* yang terakhir sahaja daripada Tuan Pengerusi. Dua hari lepas, mantan Menteri Pertahanan telah membangkitkan kepentingan untuk menambah lagi dana bagi tujuan kajian dan penyelidikan.

Memandangkan kalau disebut Korea Selatan tadi ya, contoh Korea melabur RnD kedua terbesar di dunia. Negara yang benar-benar melabur untuk tujuan RnD. Jadi, saya fikir ini mungkin salah satu saranan ke depan sementara pihak Boustead sedang memperbaiki isu *governance*-nya untuk memastikan kepakarannya dapat kita terjemahkan menerusi pelaksanaan. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey, Dato' Seri. Saya ada soalan lanjut untuk pihak *team*. Saya *just* hendak *confirm* pada tahun 2013, semasa rundingan harga berkenaan dengan projek secara keseluruhan. Pihak BNS ada mencadangkan kos sebanyak lebih kurang RM10 bilion selepas itu diturunkan kepada RM9.693 bilion. Okey, antaranya memandangkan kos siling yang diluluskan adalah RM9 bilion so masa itu, setelah perbincangan telah dibuat keputusan untuk mengeluarkan skop-skop termasuk ILS,

FONS, lepas itu juga dikeluarkan UAV dan juga dikeluarkan keperluan alat bantuan dan sebagainya.

Saya hendak *check* dengan pihak *team* projek sama ada *team* projek pernah terlibat dalam perbincangan untuk pengurangan skop ini ke tidak pada tahun 2013? Ya, sila Kepten.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Ya, Yang Berhormat. Pihak *team* TLDM terlibat dalam perbincangan tersebut malah kita juga yang memberi pandangan dan nasihat kepada Kementerian Pertahanan untuk cuba bergerak ke hadapan dengan nilai had bumbung yang ada pada masa tersebut. *Thank you.*

Tuan Pengerusi: *What did you mean by apakah nasihat yang diberikan pada masa itu sama ada projek *team* berpendapat yes, looking at the cost we have to compromise with certain equipment and so on or how?*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Kita memberikan pandangan bukan daripada segi aspek *compromise* tetapi, dari segi aspek keutamaan, keperluan yang diperlukan mengikut tempoh masa. Kalau Yang Berhormat tengok elemen-elemen ILS dan juga *trial aids* itu ia diperlukan pada penghujung kontrak. Di mana kita memberi pandangan *that* ia boleh tangguhkan pada masa tersebut dan ia boleh disediakan pada masa terkemudian.

■1250

So, itu dari segi pandangan dari segi *practicality* dan juga keutamaan keperluan dari segi *customer*. Kita tidak *compromise*. Cuma beri pandangan bagaimana kita untuk menangani isu *limitation* itu dengan menunda keperluan tersebut bila ada kita punya keupayaan kewangan adalah baik semula. Itu sahaja, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi, Kepten, apabila saya baca laporan JKS ini—tadi Kepten ada kata *we have to move forward to* tengok yang mana adalah lebih prioriti, yang mana boleh ditangguhkan ataupun ditunda. Akan tetapi, sekiranya pemasangan, katakan ILS system dan sebagainya ditangguhkan ataupun ditunda, *at the end of the day, we still got to pay for it. So, then the whole contract sum will still be larger than RM9 billion. Of course, I understand the issue of practicability* tetapi dari segi *financing*, *I think at the end of the day, the whole thing will go up to more than RM9 billion and ia tidak nampak sebagai sesuatu yang sihat.*

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Ya, Yang Berhormat, kita akui perkara tersebut pada masa rundingan yang difahamkan oleh pihak TLDM pada masa itu ialah *balance* dalam RM600 juta lebih itu akan disediakan dalam Rancangan Malaysia yang terkemudian apabila keadaan kemampuan kewangan negara lebih stabil atau lebih mampu. Kita tidak nyatakan kita tidak perlu elemen-elemen tersebut. Cuma, ia boleh

disediakan kemudian. Akan tetapi, kita juga sedia maklum pada masa tersebut, kos untuk kita menyiapkan kapal ini dengan keupayaannya semua teruji dan *tested* adalah melebihi daripada RM9 bilion. Cuma, ia akan disediakan terkemudian, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: So, bolehkan Kepten mengesahkan kepada pihak PAC, skop yang dikeluarkan dan ditangguhkan seperti alat ganti asas *on board and first outfit of naval store*, ILS dengan keperluan alat bantuan pengujian kapal penunda sasaran-sasaran peluru *and all this sort of things actually* dia memang diperlukan dalam LCS, cuma ditangguhkan sahaja? Betul?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Ya, Yang Berhormat. Betul.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Sik.

Tuan Pengerusi: Okey. Sebelum itu, Yang Berhormat Sik, soalan yang bersangkutan. Berkennaan dengan ILS. So, apabila kita kata tangguh—okey, ILS pada masa itu kos yang dinyatakan semasa rundingan kos secara keseluruhan ILS adalah bernilai RM121 juta. Tidak lama kemudian, apabila ILS ini dikembalikan semula ke dalam kontrak, ia telah pun mencecah atau kos telah meningkat ke tahap RM600 juta. *And of course, the contract was given to BNS also by way of direct negotiation.* Akan tetapi, apa yang saya boleh nampak, tahun 2013 apabila dikeluarkan, ia dinyatakan RM121 juta dan lepas itu apabila ia dimasukkan semula, *the cost raised up to RM600 million.* So, apakah pandangan *team* projek dalam isu ini?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya tidak pasti dari mana *figure* RM121 juta kos ILS ini pada tahun 2013 di mana ia dinyatakan Yang Berhormat. Cuma, yang saya ingat masa rundingan dengan rundingan harga kontrak ini dahulu ialah RM693 juta yang telah dikeluarkan bagi elemen-elemen yang saya nyatakan tadi dari segi keutamaan keperluannya masih lagi tidak utama pada masa tersebutlah. Jadi, daripada RM693 juta dikeluarkan pada tahun 2013, ia dirundingkan *as of* hujung tahun 2018 yang lepas kepada RM600 juta, bagi saya adalah satu penurunan daripada tahun 2013. Cuma, saya tidak pasti dari mana RM121 juta ini.

Tuan Pengerusi: Penurunan? Bagaimana ia boleh dikatakan penurunan, Kepten?

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Kita dahulu dipersetujui atau dimuktamadkan pada tahun 2013 itu ialah sebanyak RM693 juta tetapi masa rundingan di pihak BNS dan juga kerajaan atau Kementerian Pertahanan pada tahun 2018 yang lepas, ada elemen-elemen yang pihak kementerian ataupun pihak TLDM sebenarnya yang telah melihat balik kerana mereka mahu *certain* elemen-elemen yang merasakan tidak berapa kritikal, dia boleh keluarkan. So, untuk kurangkan lagi kos. So, ini adalah

rundingan yang telah dilaksanakan antara pihak Boustead dan juga Kementerian Pertahanan, Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey, Kepten. Sekiranya Kepten ada sesalinan laporan JKS di tangan Kepten— ada tidak? Jika tiada, boleh...

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya tiada.

Tuan Pengerusi: Sekretariat ada *extra copy* tidak? Bagi kepada Kepten. So that I boleh refer kepada dua jadual yang mana Kepten boleh rujuk dan menyatakan sama ada *all this sort of things is the same*.

Okey, Kepten boleh rujuk kepada muka surat 41. Muka surat 41, dia ada satu jadual, “*Jadual 20: Ringkasan skop kontrak yang dikeluarkan*”. Okey, harga rundingan asal ialah RM9.693 bilion. Selepas itu, ada beberapa skop yang dikeluarkan dan juga ada diskaun. Okey, kita rujuk kepada skop. Skop dia, alat ganti asas *onboard first outfit of naval store* sebanyak RM413 juta, ILS sebanyak RM121 juta dan lepas itu keperluan alat bantuan pengujian kapal penunda sasaran peluru dan sebagainya sebanyak RM145 juta. So, jumlah yang dikeluarkan di sini lebih kurang RM693 juta sekiranya ditambah dengan diskaun yang diberikan oleh BNS. So, itu pada tahun 2013 di muka surat 41.

Kita beredar ke muka surat 44 di mana Jadual 22 menyatakan pecahan harga ILS dan juga *Trial Aids*. Okey. So, ILS, dia ada di atas itu. ILS nombor satu sampai sembilan, *supply support* sebanyak RM107 juta, *training* sebanyak RM132 juta, lepas itu *first outfit* sebanyak RM41 juta. *Total cost with escalation* sebanyak RM53 juta and everything all in here could be RM418 millions already. The cost has rised up, bukan seperti yang dinyatakan oleh Kepten tadi telah pun turun. Untuk ILS sahaja, sebelum ini sebanyak RM121 juta dan sini tahun 2018 sebanyak RM418 juta. So, that is why Tan Sri Ambrin dalam laporan JKS itu membangkitkan isu yang mana apabila kita keluarkan itu kita kira dengan satu kos yang rendah, apabila kita hendak masukkan semula, kita masukkan dengan satu kos yang berlipat ganda. So, that is the point made by Tan Sri Ambrin which I wish to get some inputs atau penjelasan pencerahan daripada team project.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Okey, Yang Berhormat. Mungkin perkara ini boleh dirujuk dengan Ketua Projek atau Ketua Pengarah yang lain juga ya. Untuk takrifan ILS daripada— kalau Yang Berhormat tengok muka surat 41 itu, yang kata ILS sebanyak RM121.6 juta, kalau ikut takrifan kita, ILS is actually macam alat ganti asal *onboard and first outfits of naval store also* adalah sebahagian daripada ILS. Ia bukannya berasingan. Mungkin ketua pengarah yang lain boleh bagikan pandangan.

Mungkin saya punya pandangan itu boleh dipersoalkan. Mungkin Datuk Adli boleh komen?

■1300

Tuan Pengerusi: Boleh minta KP atau mantan KP, ada pandangan tak?

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Yang Berhormat, untuk *table* muka surat 41. Seperti yang dinyatakan oleh Kepten Senior Azhar, ditulis ILS amaunnya RM121 juta tapi ILS *basically its scope is wider. It consists* yang atas sekali itu, *First outfit of naval stores, it is part of ILS also.*

Tuan Pengerusi: Datuk, *because we are not technical people. We rely on the documents. If you are trying to say yang ini apa kata first outfit of naval stores (FONS).* Kita tengok item ini memang ia tidak *tally*. *First outfit of naval stores* di muka surat 41, kosnya RM413 juta, okey. Selepas itu, kita banding di muka surat 44, ia ada satu item *first outfit of stores (FOS)* RM41 juta. Ia tidak *tally* langsung. Itu sebab dalam Laporan JKS ini, *it made a very clear point that cost telah pun meningkat. So, unless pihak MinDef hendak dispute kan which is – you have all the rights to dispute findings oleh Tan Sri Ambrin ini. Otherwise, we have to take the figure here. I fully understand what Datuk meant.* ILS ini termasuk semua tapi masalah apabila saya *check first outfit of naval stores (FONS)* itu, saya pun tidak tahu, di sini RM413 juta tahun 2013. Tahun 2018, *it cannot be only like RM41 million. FOS, so ia kurang satu ‘N’ lah. I would say it could be the same thing, I am not so sure.* So, mungkin Dato' Sri or KP boleh jelaskan?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Why not kita semak dulu, Yang Berhormat?

Tuan Pengerusi: Ya, boleh. *I think point ini adalah satu very serious point raised by JKS. MinDef can have time to check.* Oleh sebab kenapa saya tanya, saya tidak hendak nanti dalam rumusan dan syor dari PAC ini tidak *accurate.* So, *with the comment from Kepten and also Datuk tadi, I think MinDef can give us further info over this matter.*

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Yang Berhormat, *we will clarify.*

Tuan Pengerusi: Ya, sila Datuk.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: *We will clarify with further documents to clarify the thing. For info, ILS 121 is the first time I heard about that. We will come back,* Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Sure, thank you Datuk.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Tuan Pengerusi?

Tuan Pengerusi: Ya, Yang Berhormat Sik.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Tuan Pengerusi, sikit sahaja. Berkaitan dengan Laporan Audit juga. LD, denda lewat yang ditemui RM116 juta itu. Jadi, apa jawapan daripada pihak *team project* sendiri?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Kita sudah jawab.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Sudah jawab.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: Yang Berhormat, kita sudah ambil tindakan pemotongan kepada bil semasa BNS. Sehingga kini, kita sudah potong 80.76 kalau tidak silap sayalah— kita sudah kutip secara *set off*.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Sudah ambil tindakan Yang Berhormat, yang itu.

Tuan Pengerusi: Okey. Ahli-ahli yang lain ada apa soalan lagi? Ya, Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Boleh saya dapatan pandangan daripada pihak TLDM, tidak semestinya daripada segi pasukan projek inilah tetapi daripada segi sebagai seorang anggota TLDM. Untuk masa yang akan datang dan untuk menyiapkan projek ini, berapa kapal yang TLDM berhasrat untuk dapat iaitu asalnya hendak enam tapi sekarang nampaknya kita terpaksa— kerajaan terpaksa ambil keputusan. Tadi pun ada sebut tiga opsyen. Akan tetapi bagi pihak TLDM, apa hasrat akhirnya? Bukan kementerian. Saya hendak minta pandangan TLDM. Apa yang paling *best* punya untuk TLDM. Kalau boleh.

Tuan Pengerusi: Ya, sila.

Laksamana Pertama Azuwan bin Harun [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM (Mantan)]: Terima kasih Yang Berhormat, atas soalan tadi. Ini mungkin bagi saya secara peribadi sebagai seorang pegawai kanan TLDM. Sememangnya TLDM memerlukan aset yang banyak memandangkan daripada segi beban tugas yang dihadapi ketika ini begitu kritikal. Jumlah kapal yang diperlukan buat masa ini memanglah sebagai mana yang kita rancang, enam buah itulah. Bagi TLDM sendiri, kita tidak ada opsyen lain selain daripada kita dapatkan keenam-enam buah kapal tersebut. Memandangkan aset-aset kita yang sedia adupun, kesemuanya dikategorikan sebagai usang, yang tidak dapat digerakaturkan dengan baik. Jadi, itu sahaja jawapan daripada saya sebagai seorang pegawai TLDM.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Sikit lagi soalan berkaitan. Sehingga sekarang, berapa jumlah pegawai kita yang telah dilatih untuk hendak menguruskan kapal ini?

Laksamana Pertama Azuwan bin Harun: Maksud Yang Berhormat, kapal LCS ini?

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Ya, yang telah dilatih.

Laksamana Pertama Azuwan bin Harun: Buat masa ini, saya difahamkan program latihan belum lagi dimulakan. Perancangan pada asalnya, krew kapal 138 orang setiap kapal. Sepatutnya kita sudah memulakan latihan dua tahun lepas lagi tetapi memandangkan projek ini tergendala, maka program latihan anggota-anggota semua terbantut buat masa ini.

Tuan Pengerusi: Ya, Dato' Hajah.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: To answer Yang Berhormat Kluang.

Tuan Pengerusi: Datuk hendak answer kan? Okey, Datuk jawab dulu, lepas itu saya jemput Dato' Hajah untuk bangkitkan soalan lain. Ya, sila.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Yang Berhormat, to answer Yang Berhormat Kluang's question. *How many LCS or ships required by the navy? The navy come out with 15-to-5 Program, it is a long term plan where we categorized our fleet into 5 flotillas. First, littoral combat ship. Second, multi-role support ship. Third, is patrol vessel. Fourth is, littoral mission ship (LMS). Last one, submarine force. Excluding aviation. For LCS, in the long-term plan. We required 12 LCS, 18 LMS and so on. It is in the GPP and as seen in the document. I mean, long term doctrine document of the navy. I hope I answered the question, sir.*

Tuan Pengerusi: Okey, thank you. Dato' Hajah.

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Thank you, saya cuma hendak tanya sebab mahu tidak mahu, LCS ini memang diperlukan oleh navy untuk pertahanan negara kita. Jadi, mengikut anggaran kementerian dan juga angkatan tentera laut, berapa sebenarnya diperlukan untuk membina satu-satu kapal ini, sebenarnya berapa? Jadi, kalau hendak dapat— ya, kita sudah belanja RM6 bilion, hanya ada tinggal RM3 bilion sahaja. Sebenarnya berapa yang diperlukan? Oleh sebab ini kerajaan perlu tahu kan berapa yang sebenarnya?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Yang Berhormat. Maksud Yang Berhormat, yang LCS kah?

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Kapal tadi.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Oh, kapal LCS. Kita sudah spent. Kita memang peruntukan kerajaan masa ketika itu RM9 bilion untuk enam kapal. Akan tetapi sekarang kita sudah spend lebih kurang RM6 bilion lebih, ada RM3 bilion. Akan tetapi kalau hendak complete, tengok keadaan semasa sekarang dengan isu cashflow, all these things. Itulah sebab kalau it is possible— beberapa opsyen yang kita sudah berikan. Kalau untuk menyiapkan at least kalau dua kapal, kita sudah opsyen untuk

guna RM3 bilion itu mungkin hendak *complete* dua atau tiga kapal. Itu kita sedang *finalize* kan, Yang Berhormat.

■1310

Kalau mengikut pihak Boustead, *they want more, I think*. Kalau nak siapkan ini. *It's not possible* kalau yang baki RM3 bilion itu nak *complete*-kan enam itu *it's not possible* lah Yang Berhormat. *Unless government* ada *intervention* dekat situ, *maybe*. Akan tetapi kita pun sedang melihat beberapa opsyen yang ada. Kalau setakat RM3 bilion itu mungkin *the best* mungkin boleh *complete* yang dua barangkali Yang Berhormat ya.

Kalau dua itu – tak tahu saya pun tak pasti boleh siap kah dua itu ya Kapten?

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Kita nak tahu juga anggaran sebenarnya daripada pihak tentera laut lah, *you want to complete your ship together with all the* peralatan yang *you all need*. *All the* apa-apa senjata diperlukan, segala-gala itu. *I mean we have to know this kind of things otherwise* kerajaan bagi begini, memang tak cukup benda itu. Dia kena memohon lagi dan sebagainya. Bukan kah?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Kalau hendak *complete*-kan 15-to-5 punya program tadi Yang Berhormat yang dimaklumkan oleh Datuk Adli tadi, *I think the cost* saya pun tak ada *figure* yang saya nak maklum dekat sini Yang Berhormat. [Disampuk] Untuk sekarang *maybe we need* – saya tak berani nak *commit* berapa Yang Berhormat, berapa anggaran lebih kurang. Akan tetapi kalau setakat...

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Kalau boleh saya tambah Dato' Sri. *On that LCS* tolong jawab Yang Berhormat Beaufort, memang Kabinet dah putuskan untuk buat *due diligence* untuk siapkan. Kalau nak kata nak menjawab yang fasal *the first six LCS*.

The second one, memang dalam Kertas Putih Pertahanan dia ada dua RMK iaitu 12 dan 13. Yang itu jumlahnya ada Yang Berhormat Beaufort tetapi saya tak bawa sekarang ini. Memang *for the next 10 years* memang setiap markas bukan hanya *navy, air force, army and* markas angkatan tentera telah berikan kepada pihak MinDef untuk kemukakan kepada pihak EPU, 12 dan 13.

Jadi untuk jawab tadi yang LCS1, yang saya sudah sebut awal tadi *due diligence* kena buat *on two things*. *One, the company*, sama ada *capable* atau tidak *capable*. Kita tahu dia ada banyak hutang, sudah disebut pun dalam Jawatankuasa Khas. Kedua, *on the project* Yang Berhormat Beaufort, LCS1 ada berapa lagi nak siapkan, daripada segi jumlahnya. Itu yang pihak MinDef kena ambil tindakan berdasarkan arahan Kabinet dan keputusan Kabinet pada 20 November. Terima kasih Dato'.

Tuan Pengerusi: Dato' Sri nak tanya, jika sebuah LCS begini – jika kita nak, okey. *Instead of* kita dengan satu hasrat yang baik untuk bangunkan teknologi dan

sebagainya and we give it to Boustead untuk bina. If we buy outright, katakanlah dari PCNS kah mana, so how much the cost will be and is that possible? Buying outright.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Itu Tuan Pengerusi, yang dalam opsyen tiga.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Dalam RM1 bilion lah Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Dalam RM1 bilion. Ya, Datuk Ruji?

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Dalam keputusan Kabinet, itu antaranya. Kalau opsyen tiga kita terminate dengan BNS. We've been allowed to buy off the shelf. Means kalau kita boleh cari lah mana-mana itu terpulang kepada user nanti. Itu memang diputuskan oleh Kabinet. If we do not go for BNS, we terminate and then we can go buy off the shelf. Macam Dato' Sri KSU sebut tadi, the cost dalam RM1 bilion satu, means the RM3 billion itu kita dapat tiga, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: So, is that – okey, di negara kita selain daripada BNS ada syarikat-syarikat lain yang mempunyai kemahiran untuk buat tak?

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Yang Berhormat, in Malaysia there are few shipyards that capable to do ship building. In Malaysia, one is Boustead. Second is MMHE in Pasir Gudang. The third one is Shin Yang in Miri Sarawak. The fourth one is Labuan Shipyard in Labuan. They can do but the challenge here is the combat system. The hull no issue, the hull we need design. If we can – we have the design, we can give any shipyard to do it. No issue. But the challenge is again, combat system.

For your info Yang Berhormat, Yarrow Shipbuilders I means BAE nowadays in Scotland, in Glasgow, I was there in 1995. The project was delayed because of combat system for seven years, not the hull. The UK company and the Scottish can do it very good but combat system they were stuck with it. That for your info Yang Berhormat. Thank you, sir.

Tuan Pengerusi: Okay, thank you Datuk. Ahli-ahli yang lain ada soalan? Yes, Yang Berhormat Sibuti.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Tadi Datuk menyebut sebab saya tak berani nak tanya. But yes, I am from Miri. I know Shin Yang and then I saw the LCS, you punya building ini. But I'm not sure dia – memang kita percaya capability Shin Yang and then they can deliver. So, my concern related on this LCS ini, kalau LCS ini bermasalah, macam mana dengan perancangan-perancangan ketenteraan kita pada masa hadapan? Meaning like the next five years, RMKe-13, RMKe-14. And then kalau kita dengar tadi, saya sendiri personally tahu bahawa ketenteraan kita memang dah outdated, especially on the battle war dekat South China Sea. And then sekarang kita nak lagi – kita tak nak battle lah dengan negara jiran but we know as you know the

border dekat Sabah, Sarawak is a very important asset yang kita kena jaga. So how this problem akan merebak tak untuk perancangan-perancangan? And then concern saya yang asal tadi, macam tadi pemilihan. Is it pihak end user ini akan ada more authority to decide apa senjata yang dia orang nak untuk mempertahankan our country ini?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat, itu berkaitan dengan tahap kesiapsiagaan. Jadi memang sedikit sebanyak Yang Berhormat dengan isu kelewatan, sedikit sebanyak telah mengganggu perancangan khususnya di peringkat tentera laut untuk memiliki. Kita memang ada program yang dimaklumkan tadi, kalau pihak *navy they have 15-to-5*, contohnya dia punya perancangan untuk jangka panjang.

Jadi pihak kementerian amat *concern* perkara ini sebab itu dalam beberapa Rancangan Malaysia Ke-12 misal kata, kita akan minta peruntukan yang lebih besar untuk pertahanan negara. Kita tahu dengan ancaman yang ada di Laut China Selatan dan sebagainya, semua itu daripada segi dimaklumkan tadi supaya daripada segi perolehan dan sebagainya *of course* kita pihak MinDef, kita memang ada kolaborasi yang begitu rapat bersama *end user* dan sebagainya dan dia orang yang buat *submission* sebenarnya. Kita melihat apakah keperluan aset yang sesuai yang perlu mereka miliki dan sebagainya. Kalau ikutkan dia tak ada isulah Yang Berhormat, memang kita selalu kita akan *consult* dengan pihak *user*, sama ada *navy*, darat atau *air force* sendiri daripada segi aset.

Dato' Ahmad Husaini bin Abdul Rahman: Ini saya tambah sedikit Dato' Sri. Untuk kesiapsiagaan untuk *navy* ini, untuk *next year* pun kita tak dapat kapal baharu pun untuk dalam projek RMK. Sebab kita mohon kepada EPU, EPU kata selesaikan LCS ini dahulu. Akan tetapi dekat MinDef kita ini – *navy* ini *alhamdulillah*, *navy* ini *very creative* sebab kita buat ada beberapa program *refit* dan *obsolescence program*. So, ini pun kita tengah laksanakan mana-mana kontrak yang sedia ada yang lama kita buat *refit* dan kita buat *obsolescence program* yang *di-hull* ia akan jadi baru untuk kita beroperasi. So, kita di pihak kementerian pun tidak meninggalkan *navy*, kita *be creative* untuk membantu *navy* supaya mendapat kapal yang boleh beroperasi dengan baik.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Kalau macam itu, bagaimana perancangan tentang pertahanan di persisiran pantai? Kalau kita tengok Singapura dia ada LMV kapal pesisir dan juga saya tengok – sebab saya biasa dengan ancaman-ancaman daripada China ini *because* saya sendiri pernah tengok kapal pesisir China itu boleh sahaja *parking* dekat Beting Patinggi Ali.

So, is it possible kita sekurang-kurangnya memohon kepada pihak EPU dan kerajaan mempertimbangkan supaya ketenteraan di pesisir pantai ini kita *at least feel secure* sebab benda ini menjana pendapatan nelayan, *our rigger* sebab kapal pesisir

China ini kalau kapal nelayan tak betul jalan, dia *shoot with the water gun* it, benda ini berlaku. *Just* benda ini tak *viral* sahaja lagi. So, our concern is pesisir pantai pun memang dah tembus dah. Kalau kita dah tak dapat jaga 200 *nautical miles*, pesisir dah hampir sangat dah Han Jing dengan siapa satu lagi kapal itu yang memang selalu ada dekat perairan Sarawak itu.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat, daripada segi itu memang kita sentiasa memastikan kesiapsiagaan itu bersama.

■1320

Ini fasal daripada segi patrol, rondaan dan sebagainya ini, bukan hanya melibatkan *navy* semata-malah Yang Berhormat. Ia bersama *navy*. Kita memainkan peranan *task force* untuk memastikan kita ada *Ops Benteng* sekarang ini bersama APMM, bersama *Marine Police Force* dan sebagainya.

Then, at the same time, kita akan *equip* aset yang sedia ada dan kita selenggara supaya seperti Datuk Hj. Ruji dan Dato' Ahmad Husaini tadilah untuk diselenggarakan. *To upgrade* dari segi *build-in up to the full mission capability* pada FMC untuk sentiasa untuk ini. Akan tetapi, memang kita...

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Dato' Sri, apabila...

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: *Settle* dengan radarnya, *equipment* dan sebagainya. Kita akan berterusan malah di Beting Patinggi Ali pun sehebat –saya tidak hendak menceritakan secara terperinci apakah operasi yang kita ada. Memang ada *station warship* memang ada *standby* dekat situlah Yang Berhormat. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ya, sila Timbalan Pengerusi.

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Dato' Sri KSU, sebagai orang Sabah, Datuk Hj. Ruji pun orang Sabah, kita pernah berhadapan dengan ancaman dari luar negara. *It's not* kata orang sandiwara. *It is real and it happened* kan? Jadi, kalau kita tengok minggu lalu pun, *was it* minggu lalu? Baru-baru ini kita juga ada laporan yang mengatakan bahawa persiapan *side maritime* pun tidak begitu baik.

Jadi, kalau kita punya *navy* pun yang harapan kita tanpa kita berharap ini, kena buat kapal-kapal yang kena di-*repair* dan sebagainya saja untuk mempertahankan kita, tentulah kami rasa takut ini. Ini sebab apa yang berlaku di Tanduo dan sebagainya. Itu macam mana orang boleh masuk juga dalam negara kita kan tanpa disedari. Kemudian, menjadi ancaman kepada keselamatan kita.

Jadi...

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Yang Berhormat. Kita...

Dato' Hajah Azizah binti Mohd Dun: Saya sebagai wakil rakyat dari Sabah bukan sahaja *member of PAC* ini, rasa bimbanglah. Mungkin ini perkara yang perlu diberikan pertimbangan serius oleh pihak MinDef untuk menjaga kita punya keselamatan negara kita terutamanya sekali bagi Sabah yang begitu luas sekali ia punya ini kawasan.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Yang Berhormat. Khususnya di pantai pesisiran Sabah, memang kita memang banyak operasi yang kita sedang laksanakan bersama dengan Markas Angkatan Tentera Malaysia, Pasukan Gerakan Marin dan bersama dengan *team* TLDM, memang kita berterusan. Malahan, kita telah memohon pun untuk membina beberapa buah kem yang besar khususnya di Pantai Timur Sabah tersebut. Di Kota Belud, misal kata dan di Lahad Datu, kita sekarang merayu kepada MOF baliklah supaya dapat menyegerakan pembinaan tersebutlah untuk kita memperkasakan kita punya tentera di kawasan-kawasan tersebut.

Alhamdulillah, di sekitar pantai timur khususnya, kita memang ada penempatan tentera di beberapa buah pulau yang saya sendiri pernah melawat Yang Berhormat dan kita telah *equipped* mereka dengan beberapa peralatan yang canggih. Ini termasuk *super coverage* yang memang jangka panjangnya kita akan *cover* khususnya dari segi radar sistem misal kata di *area coastal radar* itu supaya kita punya perairan dapat memberi operasinya yang lebih efisien di kawasan tersebutlah Yang Berhormat. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey. *Thank you.* Sila. Yang Berhormat Sibuti –Ya, hendak tambah?

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Mungkin saya hendak tambah dengan ini Tuan Pengerusi. Hendak tambah Yang Berhormat Sibuti dan Yang Berhormat Beaufort lah. Macam Yang Berhormat Beaufort sebut. Untuk makluman Tuan Pengerusi, saya pun ex-CEO ESSCOM ya. *I'm the second CEO at Warfare, ESSCOM.*

I am talking about 15-to-5 tadi yang disebutkan oleh Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung. Kita *plan* memang ada empat *in the pipeline* LMS. Satu sudah pun berada di Sabah sekarang ya untuk makluman Tuan Pengerusi dan Ahli-ahli Yang Berhormat. Keduanya, sedang hendak dibawa balik LMS dan dalam perancangan TLDM memang ada sebanyak 18 LMS.

Kalau mahu sebut Yang Berhormat Sibuti tadi, itulah kapal pesisir pantai yang hendak mengawal kita. So, *in the pipeline, it's already four and under BNS juga, Yang Berhormat Lumut*, satu *already delivered and already in Sabah. I* sendiri sudah nampak *and I* ke Stesen LIMA dan ke perairan Pantai Timur Sabah. Keduanya akan *deliver* tahun ini dan yang ketiga pun mungkin hujung tahun ini dan...

Beberapa Ahli: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara] China

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Ya? Air Laut China Selatan *but with* BNS juga dan ada wakil EPU di sini. Dato' Sri KSU, harap apabila kita kemukakan untuk RP2 dan RP3 ini, ditambah lagi LMS. Di manakah hendak dibuat? Itu akan ditentukan oleh user dan daripada pihak kementerian nanti.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Lagipun, tidak ada lulus tambahan itu. Mungkin Yang Berhormat Menteri...

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Setakat ini tidak ada. Ia disuruh siapkan dulu.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Encik Baidilleh akan tengok *picture by* – Encik Baidilleh pun ada ini, bahagian EPU. Mungkin mereka akan tengok.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Yang jaga, *desk officer* untuk MinDef Tuan Pengerusi. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey, terima kasih

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Kena tambahlah Tuan Pengerusi. Yang Berhormat pun, PAC pun kena buat usul juga untuk menambah.

Tuan Pengerusi: Okey. Yang Berhormat Sibuti. Selepas itu Yang Berhormat Lumut ya.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: Okey, berkenaan tentang pertambahan aset ketenteraan ini, kalau Sibuti, memang saya sokonglah. *We're concerned about our security. Our future* pun banyak bergantung pada sekuriti.

Soalan terakhir saya, *just* hanya hendak tahu sahaja, berkenaan tentang aset yang paling penting kita dekat laut itu adalah *our floating gas*, PETRONAS itu. Adakah benda itu dilindungi oleh kerajaan ataupun pihak *navy*? *Our [Disampuk]*

Not our rigs. Kita ada *floating gas* yang ia boleh apa itu *drilling* ia punya *floating ship* itu. Ada –*it's about RM2 billion to RM3 billion* itu. Ada dua itu.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Memang ada Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey.

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Seorang Ahli: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara] Ya, terima kasih.

Tuan Pengerusi: Datuk ya. Sila.

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah: Tuan Pengerusi, *to clarify or to maybe give possible answer to* Yang Berhormat Sibuti. *There are two types of questions.* Untuk *drilling ships*, *second is oil platform, oil rig platform.* *For drilling ships, it is based on case by case.* PETRONAS will request Majlis

Keselamatan Negara (MKN) because it involves sovereignty and navy will assist and will protect the drilling ships when underway ia punya job lah, tasking.

The second question is oil rig for drilling. It's a national asset. So, under Majlis Keselamatan Negara (MKN), instructive Number 16 is given to the Navy in case anything happens, we must be ready. So, this is the directive given.

Tuan Pengerusi: Okey. Thank you.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Lumut]: Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Ya, sila.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Tadi yang saya rasa yang Yang Berhormat Sibuti bangkitkan tadi itu, *FLNG1 and FLNG2*, yang *floating FLNG*. Ia bukan *drill*, bukan *oil rig* bukan *drilling* tetapi mengambil gas daripada *rig*, *rig* ini, tidak payah pergi ke Sarawak punya, Bintulu itu tetapi terus ke kapal.

Cuma, ia sudah ada dua yang komersial yang dibuat di Korea, *FLNG* oleh PETRONAS. Jadi, itu pun, ia akan bergerak-gerak. Ia boleh bergerak. Ini fasal ia bukan, bukan masuk ke dalam. Ia ambil gas daripada *rig* ini saja ya. Cumanya, ia tidak ada *propeller*. Ia kena menarik tarik oleh –ia kena. Jadi, kena jaga keselamatan ini dan dia tidak boleh lari kalau ada orang serang ini ya.

Saya hari itu ada bangkitkan dengan jawatankuasa Tan Sri ya mengenai Program Pembangunan Vendor. Semasa pembinaan VP dulu –*sorry*, apa? PV, PV ya. *Patrol Vessel* ya. Vendor-vendor kita terlibat. Bumiputera, *young entrepreneurs and they did a very good job* ya. Walaupun katanya *delivery* pun agak lewat ya tetapi melihat kepada keupayaan mereka, *they were looking forward* apabila BNS mendapat projek LCS ini.

Inilah peluang untuk mereka mengembangkan lagi sebab mereka sudah melabur ya dengan banyak. Akan tetapi, diketepikan. Ada yang di *graduate* kan. Kalau pergi ke Lumut itu, banyak syarikat ini. Banyak syarikat ini. Ini kawasan saya ya dan mereka amat kecewah kerana tidak dapat bersama-sama dalam projek LCS ini.

Saya bertanya kepada Tan Sri, adakah ditanya dengan *shipyard* sana kenapakah mereka tidak dilibatkan? Katanya, ini projek LCS ini besar berbanding dengan PV. Saya balik, *check* balik. PV ini lebih kurang 95 meter dan LCS 115 meter. Jadi, tidak banyak bezanya. Cuma, peralatan persenjataan di LCS itu lain. Ada apa orang panggil? *Missiles* ya. PV tidak ada ya.

Jadi, mungkin bab-bab persenjataan ini, kontraktorlah yang ini. Akan tetapi, dari segi memasang *shaft* dan sistem-sistem dalam itu, *they were very well equipped*. Sekarang ini mereka terbengkalai dan ramai yang hilang pekerjaan. Ini *concern* di sana.

Jadi, saya hendak tahu juga, di peringkat *shipyard* ini, agaknya siapakah yang mengendalikan pengambilan kontraktor-kontraktor untuk membina ini ya?

Ini kerana natijahnya hari ini kita lihat, sampai hari ini tidak disiapkan. Mungkinlah banyak faktor lain. Akan tetapi, saya rasa ada juga bergantung pada jenis kerja yang tidak dapat disempurnakan oleh kontraktor ini. Jadi, untuk membela vendor ini. Semasa saya di Kementerian Pembangunan Usahawan, vendor program ini di bawah kementerian kami. Jadi, kita sudah bertanya bab ini dan banyak membuat kajian asas. *They have a problem* sekarang ini. *Livelihood* mereka terancam dan ramai mereka ini dan orang muda-muda belaka.

■1330

Kemudian, khabar terbaru saya dengar bahawa ada cadangan untuk, bukan *retrench* ya, untuk memberikan *leave without pay* kepada over 170 odd pekerja. Sama ini benar atau tidak, berita ini sudah keluar. Yang terakhir saya dengar, *they have abandoned the idea* lah, tidak jadilah. Mungkin ada peraturan lain. Akan tetapi, cuma kerisauan saya, ramai lagilah orang yang di kawasan Lumut ini yang akan hilang pekerjaan. Kalau ada *stop-work order* kah atau pemberhentian buat sementara kah untuk *revamp* kah, jadi ini semua bagi saya sangat memerlukan perhatian. Kena ada ketelusan di situ.

Kemudian, kita ada juga dengar opsyen yang diberikan— atau sudah bincang atau tidak ya? *Three options* iaitu *abandon the project or give it to another company, preferably to the Naval Group, or something like that* lah ya di Perancis, ataupun *different contractor*, ataupun *continue with the project with injection of another RM3 billion over and above the RM9 billion that was agreed. So, has the ministry or the government came up with anything concrete or this is still what we are discussing?* Jadi, saya harap *project team can look into it and the Shipyard must be responsible*.

*I think Boustead, main company dia pun nampaknya tengah revamping lah, lantik CEO baharu dan sebagainya. Akan tetapi yang *Shipyard* ini dengarnya still under old group of people yang ternyata dalam hal ini banyak andaian-andaian yang hilang RM1 billion, I do not know where. Ini adalah disebut sebelum ini dan saya rasa pun sudah dibangkitkan. Wallahualam.*

Tuan Penggerusi: Ya, ada ulasan? Ya, sila. Ya, sila Keften.

Keften (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Terima kasih Yang Berhormat. Untuk *vendor development programme* ini, ia masih berterusan, Yang Berhormat. Cuma, keadaan semasa ini, secara efektifnya dalam tempoh setahun setengah atau dua tahun yang lepas ini, program ini sebenarnya tidak berjalan secara menyeluruh ataupun secara serius. Justeru, banyak *awarding of* kerja-kerja kepada vendor di Lumut itu tergendala.

Justeru, ia tidak serancak seperti yang kita harapkanlah kerana isu yang saya bangkitkan pada awal tadi sebelum Yang Berhormat masuk, isu *cashflow*, ketirisan kewangan dan semualah yang dihadapi oleh pihak syarikat BNS.

Untuk perkara kedua yang dimaklumkan oleh Yang Berhormat tadi, betul, dua minggu lepas ada pihak pengurusan syarikat BNS menyatakan untuk meletakkan kesemua pasukan projek LCS *under syarikat* kepada status *unpaid leave*. So, saya juga yang akan terlibat dalam *exercise* tersebut.

Justeru, kita telah membuat satu *appeal* dan menyatakan pandangan kami, kalau *exercise* tersebut dilaksanakan, saya dan juga 244 staf saya akan tiada pekerjaanlah untuk tempoh yang tidak tentu, tidak pasti. Ia adalah satu jalan penceritaan yang tidak konsisten, di mana kita telah membuatkan satu pelaburan yang tinggi daripada segi masa dan juga kewangan, tiba-tiba kita hendak *just let go*, buang macam itu sahaja. Jadi dinaratiflah jalan—dia punya itu macam kita tidak nampak apa motif dan juga rasional untuk tindakan tersebut.

Ia menjadi satu perdebatan yang hangat dan juga dibangkitkan kepada *Group Managing Director* yang baharu lah, Datuk Seri Shazalli, dekat *Boustead Holdings*. Beliau sendiri yang telah mengarahkan perkara itu dihentikan dan tidak dilaksanakan. So, ia telah dibatalkanlah. So, *alhamdulillah*.

Cuma, isu-isu yang berada sekarang ini, Yang Berhormat, kita sedang cuba untuk melihat satu jalan penyelesaian yang lebih kreatiflah, tidak bergantung kepada suntikan dana daripada kerajaan semata-mata sahajalah. Jadi dalam masa seminggu yang lepas juga, kita telah melaksanakan satu proses percambahan fikiran dan juga saya percaya pada hari Isnin yang lepas juga telah dibentangkan kepada Yang Berhormat Menteri Pertahanan beberapa usul daripada pihak syarikat yang kita rasa lebih berfikiran di luar kotak, tidak sahaja mengharapkan bantuan dan suntikan dana tambahan daripada kerajaan. So, pihak syarikat mesti berusaha untuk menyelamatkan diri sendiri daripada mengharap bantuan kerajaan semata-mata sahajalah.

Justeru, dengan inisiatif tersebut, kita juga perlu bangunkan bersama vendor-vendor terutamanya vendor-vendor tempatan di Lumut supaya membangun bersama dengan kami. Jadi, kami amat berharaplah yang program ini boleh diteruskan kerana ia amat penting untuk kita *sustain the industry* tempatan yang berada di Lumutlah.

So, hasrat Yang Berhormat Lumut itu kita kongsi dan juga cuba sedaya upayalah untuk *move forward* tetapi bukan dengan mengharap bantuan kerajaan semata-mata sahajalah, Yang Berhormat. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ada soalan lain daripada ahli-ahli semua? Okey, jika tidak ada, ada apa yang hendak tambah lagi daripada Dato' Sri? Ada? Tidak ada ya.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Cuma hendak minta satu penjelasan. Hari itu dengan KSU kita bercakap tentang— majlis penamaan kah majlis pelancaran Kapal LCS1? Keluar dalam berita— tahun 2018 kah 2019?

Seorang Ahli: Tahun 2017.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Tahun 2017. Ia dikatakan pelancaran ya tetapi KSU kata penamaan. So, penamaan begitu. Akan tetapi, saya dimaklumkan— fasal saya balik kampung tanya balik ya. Kapal itu turunkan ke air... [Disampuk] Tidak ada? Dan dikata majlis pelancaran. Akan tetapi, lepas itu naik baliklah sebab *nothing yet* dalam kapal itu, saya dimaklumkan. Kalau adapun mungkin kotak-kotak *cupboard* yang disusunkah, *whatever* ya. Jadi kalau itu betul berlaku, *real sham* lah, *it's a sham*. Yang pergi ini adalah Permaisuri Perak ya. Permaisuri Perak. Adakah Baginda dibawa naik ke atas untuk melihat kru kabin kah atau *engine department* kah atau macam mana? Ataupun *just buat...*

Tuan Ahmad Fadhl bin Shaari: Potong reben.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: ...Potong reben ataupun gimik sahaja? Itu saya hendak tahu *because this is very serious to me. Because, after that, the word is, "Wah, everything is okay, LCS1 is under way"*. Akan tetapi, tidak tahu *latest* macam mana tadi, saya terlambat tadi, dah...

Tuan Pengerusi: Mungkin ini Laksamana Pertama Shaiful kan...

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Dah belayar kah belum? Belum ya.

Tuan Pengerusi: Masa Laksamana Pertama Shaiful yang *in charge* kan? Tahun 2018, 2019.

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: Belum. Tuan Pengerusi, saya *took over after that*. So, masa *launching*, saya belum *joined* lagi.

Tuan Pengerusi: *Launching* itu bila? Akan tetapi saya nampak...

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: *Launching* was 20— somewhere August 2017.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: So, *it was launching* ya, bukan penamaan. *It was launching*.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Lumut, *the launching was during 2018 or 2017?*

Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin: 2017.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: 2017.

Tuan Pengerusi: 2017.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: August 2017.

Tuan Pengerusi: So, Kepten— okey, sila.

Laksamana Pertama Azuwan bin Harun: Saya sebagai Ketua Pengarah ketika itu. Memang benar kita laksanakan Majlis Penamaan Pelancaran. Akan tetapi, apa yang kita laksanakan adalah tidak semestinya kapal itu siap untuk dilancarkan. Jadi, kita laksanakan untuk menamakan kapal itu. Itu yang sebahagian daripada tradisi tentera laut untuk menamakan kapal. Itu sahaja yang kita laksanakan. Dengan erti kata tidak semestinya kapal itu siap ataupun kapal itu lengkap sepenuhnya untuk dilaksanakan *ceremony— it was just a ceremony*. Itu sahaja.

■1340

Tuan Pengerusi: Okey.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Boleh saya tambah Yang Berhormat?

Tuan Pengerusi: Ya Kapten.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Untuk menjawab persoalan keraguan Yang Berhormat Dr tadi. Daripada segi proses pembinaan kapal, memang ia dilaksanakan *there was a launching*, di mana kapal tersebut *actually* memang diturunkan ke dalam air. Daripada segi kejuruteraannya, kita telah melaksanakan *inclination experiment*, di mana untuk memastikan kapal itu boleh terapung di air dan juga ia tidak senget ataupun *stable*. So, kita memeriksa ia punya *center of gravity* dan juga *righting moment of the ship* yang dilaksanakan dan disaksikan oleh Bureau Veritas, *classification society*. Mereka juga telah mengeluarkan satu sijil memperakui yang kapal ini *stable, design* ia diluluskan dan juga mampu terapung dan membetulkan dirinya apabila ia senget. So, itu adalah salah satu proses pembinaan kapal yang benar, yang betul.

So, tetapi daripada segi tradisi untuk tentera laut, ia juga diambil peluang semasa *launching engineering process* itu, pihak TLDM akan mengambil peluang tersebut untuk melaksanakan satu *ceremony penamaan*, yang dipanggilnya. Itulah ia dilaksanakan secara serentak, di mana pihak pembuat melaksanakan *launching* untuk memeriksa kestabilan dan *design* kapal itu jelas dan betul. Juga pada masa yang sama, kita laksanakan *ceremony penamaan* yang *graced by Raja Permaisuri Perak* masa itu sebagai '*Lady Sponsor*'.

Jadi, saya mohonlah memberi pencerahan di sini Yang Berhormat Dr, ia adalah satu aktiviti kejuruteraan yang betul. Ia bukan satu gimik atau *scam*. Juga daripada segi pembinaan kapal proses, ia salah satu *milestone* yang kita perlukan untuk memastikan *design* kapal itu berada atas landasan yang betul dan mengikut masa. Pada masa tersebut, tahun 2017, memang ia masih lagi *within the timeline of the contract or project*. Akan tetapi selepas itu, ada banyak isu *cashflow*, aliran tunai dihadapi oleh syarikat yang *actually* melambatkan dan *stalled the progress* pembuatan kapal itu seterusnya.

Sehingga masa tersebut, ia adalah *still within control* dan apa yang diuar-uarkan, dilaporkan di media massa adalah betul. Ia bukanlah satu sandiwara atau *scamming*. Yang Berhormat, untuk *your benefit of the doubt*.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Ya. Sedikit pembetulan. *I didn't say 'scam' ya. I said it was a 'sham'*.

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: *A sham?*

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Ya. *Not a scam*. Memang ada dalam itu kan, kita...

Kepten (B) Ir. Azhar bin Jumaat: Saya mohon maaf, Yang Berhormat Dr. Bukan itu maksud saya, *just I misquoted you, I mohon maaf. Thank you.*

Tuan Pengerusi: *Further to that Captain, of course just for information. I just-saya baru mencari berita-berita lama berkenaan dengan inilah, pelancaran ini. Sememangnya majlis itu dinamakan 'Majlis Penamaan dan Pelancaran'. Ia ada dinyatakan bahawa, "Upacara pada Khamis ini menandakan kejayaan Projek Kapal Combat Littoral pertama oleh BNS untuk TLDM serta membuktikan kemampuan dan keupayaan industri pertahanan maritim tempatan dalam membina dan menyiapkan kapal perang yang serba canggih dan berteknologi tinggi". I think it is very misleading. Berita Harian, title ia power. Nanti ya, "KD Maharaja Lela 'beraksi'" dan ia dinyatakan bahawa upacara penamaan dan pelancaran kapal ini disempurnakan oleh Raja Permaisuri dan sebagainyalah. But of course, ada dinyatakan oleh BNS yang mana ada dinyatakan kapal ini hanya akan diserahkan kepada TLDM pada tahun 2019.*

Akan tetapi majlis itu— *You like it or not, I think it was very straight forward and also very misleading*. Okey, itu pandanganlah. Okey. Ada apa-apa lagi daripada Ahli-ahli Mesyuarat sekalian? Sudah 1.45 tengah hari, okey. So, jika tak ada...

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Ya.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Saya ada *two things* yang *outstanding* kita kena bagi, *just to repeat it*. Tadi Tuan Pengerusi sebut siapa pihak yang memutuskan bentuk Gowind ini ya?

Tuan Pengerusi: Ya.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Sama ada pihak— Ini sebab *team project* belum ada masa itu. *Then*, satu lagi Laporan Jawatankuasa Khas, ada *dispute* mengenai *table* di muka surat 41 dan muka surat 49.

Tuan Pengerusi: Berkennaan dengan ILS.

Datuk Haji Ruji bin Haji Ubi: Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ya. SPRM jangan lupa berkenaan dengan status itu. Semalam KP memang kata *24 hours*. Okey. *[Disampuk]* Memang betul. KP yang kata. Okey. So dengan itu, saya menamatkan Mesyuarat dan Prosiding pada hari ini dengan setinggi-tinggi penghargaan kepada Yang Berbahagia Dato' Sri Muez bin Abd Aziz yang hadir bersama-sama dengan KP dan mantan KP pasukan projek. Untuk isu ini, selepas ini kami akan membuat satu *site visit* dan juga memanggil saksi-saksi lain. Kita dari PAC, kita memang berharaplah boleh membantu kerajaan dalam membuat satu keputusan yang terbaik untuk menyelesaikan masalah yang kita hadapi. Sekali lagi saya ucapkan terima kasih kepada semua yang hadir pada hari ini, termasuk anggota-anggota *ex-officio*. Untuk masa tujuh minggu ini, kesemua *ex-officio*, Ahli-ahli dan juga sekretariat pun sudah bertungkus-lumus untuk mengejar masa dan juga menyiapkan kerja-kerja yang belum siap. Saya ucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada semua. Terima kasih Yang Berbahagia Dato' Sri dan juga Dato', Datuk sekalian.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Yang Berhormat.

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tuan Pengerusi: Tak tahulah, 50 lebih. *I think* Mesyuarat ini sudah lebih 50 kalilah. Okey. So, Ahli-ahli sekalian, *thank you so much. Thanks for your patience, thanks for your hard work. So, we will see you again.* Esok boleh bahas dalam Parlimen, bahas dalam Dewan.

[Mesyuarat ditangguhkan pada pukul 1.47 tengah hari]

**DOKUMEN PEMBENTANGAN OLEH
KEMENTERIAN PERTAHANAN MALAYSIA
PROSIDING : BIL. 1(D)/2020**

Kontrak Perolehan *Littoral Combat Ship (LCS)* TLDM

16 Dis 20

Skop

1. Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM
2. Carta Organisasi PPLCS TLDM
3. Tugas dan Tanggungjawab Pasukan Projek LCS TLDM
4. Maklumat Am Kontrak
5. *Time Line* Kontrak
6. Kemajuan Kerja
7. Kaedah Pengiraan Peratusan Kemajuan Projek
8. Kemajuan Pembayaran
9. Faktor Utama Kelewatan

Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS TLDM

1

Kept (B) Ir. Azhar bin Jumaat

26 Dis 12 - 14 Feb 16

2

Laksamana Muda Datuk Ir. Mohd Shaiful Adli Chung bin Abdullah

15 Feb 16 - 19 Jun 16

3

Laksamana Pertama Azuwan bin Harun

20 Jun 16 - 27 Ogos 17

4

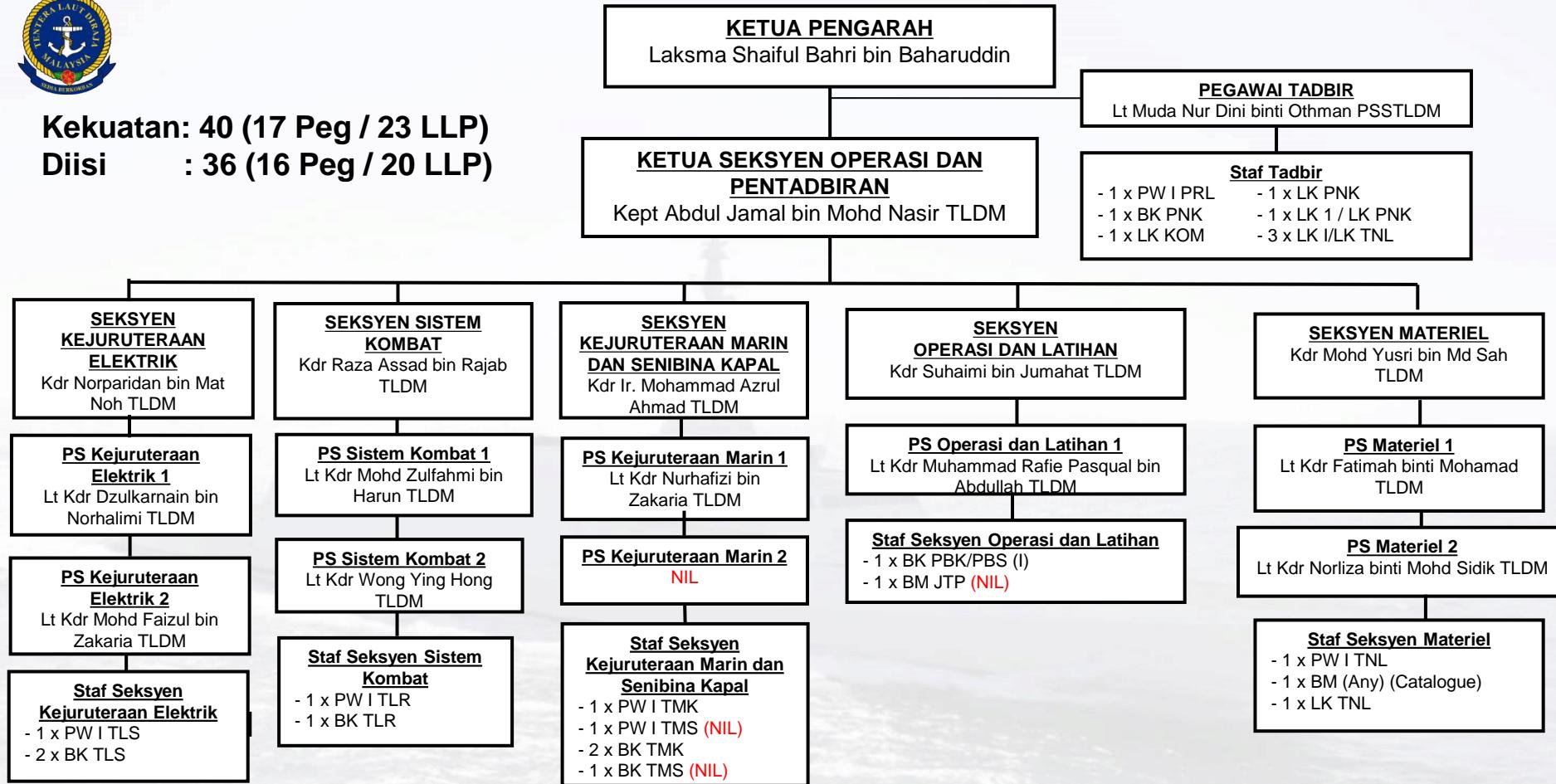
Laksamana Pertama Shaiful Bahri bin Baharuddin

28 Ogos 17 - sekarang

CARTA ORGANISASI PASUKAN PROJEK LCS TLDM

Kekuatan: 40 (17 Peg / 23 LLP)
Diisi : 36 (16 Peg / 20 LLP)

Tugas dan Tanggungjawab Pasukan Projek LCS TLDM

- Mengawal selia keseluruhan kerja dan memastikan semua obligasi kontrak dipatuhi sepenuhnya
- Bertindak sebagai perantara di antara Kerajaan dan *Supplier* dalam segala hal berkaitan pengurusan kontrak
- Memastikan kualiti dan piawaian produk/bahan yang diguna dan hasil kerja adalah mematuhi kontrak
- Memantau kemajuan kerja dan jika perlu mengambil tindakan awal untuk mengelak kelewatan mengikut peruntukan di dalam kontrak
- Menyemak, mengesah dan mengkaji sebarang cadangan modifikasi atau variasi (Variation Order) bagi bidang kerja yang dikemukakan oleh *Supplier* dan memajukan cadangan kepada Cawangan Pengurusan Projek TLDM untuk proses selanjutnya.
- Menyemak dan mengesahkan protokol ujian untuk semua peralatan dan sistem memenuhi spesifikasi yang ditetapkan di dalam kontrak. Semua ujian penerimaan peralatan hendaklah dilaksanakan berdasarkan prosedur ujian yang telah dipersetujui

- Memajukan Laporan Kemajuan Kerja Projek setiap bulan untuk diedarkan kepada Bahagian Kejuruteraan TLDM, Cawangan Pengurusan Projek TLDM dan Bahagian Perolehan, Kementerian Pertahanan. Laporan suku tahun pula perlu dimajukan kepada PTL, salinan kepada TPTL, Bahagian Perancangan Pembangunan TLDM dan Bahagian Perolehan
- Memajukan dokumentasi peralatan dan sistem yang telah dikemaskini kepada Bahagian Kejuruteraan TLDM
- Mengkoordinasikan pembaikan dalam tempoh jaminan
- Memajukan Laporan Pelaksanaan setelah setiap kapal diterima oleh Jawatankuasa Penerimaan Akhir
- Memajukan Laporan Prestasi Akhir setelah selesai tempoh jaminan setiap kapal

Maklumat Am Kontrak

a. Butiran Kontrak

Bil	Perkara	Maklumat
1.	Kontrak	Perolehan Enam (6) Buah Kapal <i>Second Generation Patrol Vessel</i> Berkeupayaan <i>Littoral Combat Ship</i> (LCS)
2.	Pengguna	Tentera Laut Diraja Malaysia, Kementerian Pertahanan
3.	Pembina	Boustead Naval Shipyard Sdn. Bhd.
4.	Kaedah Perolehan	Rundingan Terus
5.	Kontrak Ditandatangani	17 Jul 14
6.	Reka Bentuk	GOWIND Variants (Naval Group, Perancis)
7.	Nilai Perolehan	RM9.1286 bilion [RM9 bilion (Kontrak Utama) + RM128.6 juta (1 st Supp)]
8.	Tempoh Kontrak	10 Tahun (2013 - 2023)
9.	Supplementary Contract	a. First Supplementary Contract - 27 Mac 15b. Second Supplementary Contract - 14 Sep 15c. Third Supplementary Contract - 30 Nov 16d. Fourth Supplementary Contract - 24 Nov 17

Nota:

First Supplementary Contract

- Financial Interest RM128.6 juta
- Penstrukturran semula Jadual Pembayaran
- Perubahan kepada Jadual 2C
- Withholding Tax RM134.6 juta
- Dual Currency (RM dan EURO)

Second Supplementary Contract

- Penstrukturran semula Jadual Pembayaran
 - Perubahan kepada Jadual 2C
- Contractual Data Requirement List (CDRL)*

Third Supplementary Contract

- Penstrukturran semula Jadual Pembayaran

Fourth Supplementary Contract

- Penukaran SSM: MBDA ke KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

b. Tawaran Rekabentuk

1. MEKO 100 & GERMAN K130
- Jerman

2. POVZEE - Sepanyol

3. MILGEM - Turki

4. SIGMA 10614 - Belanda

5. MEKO 100 - BNS

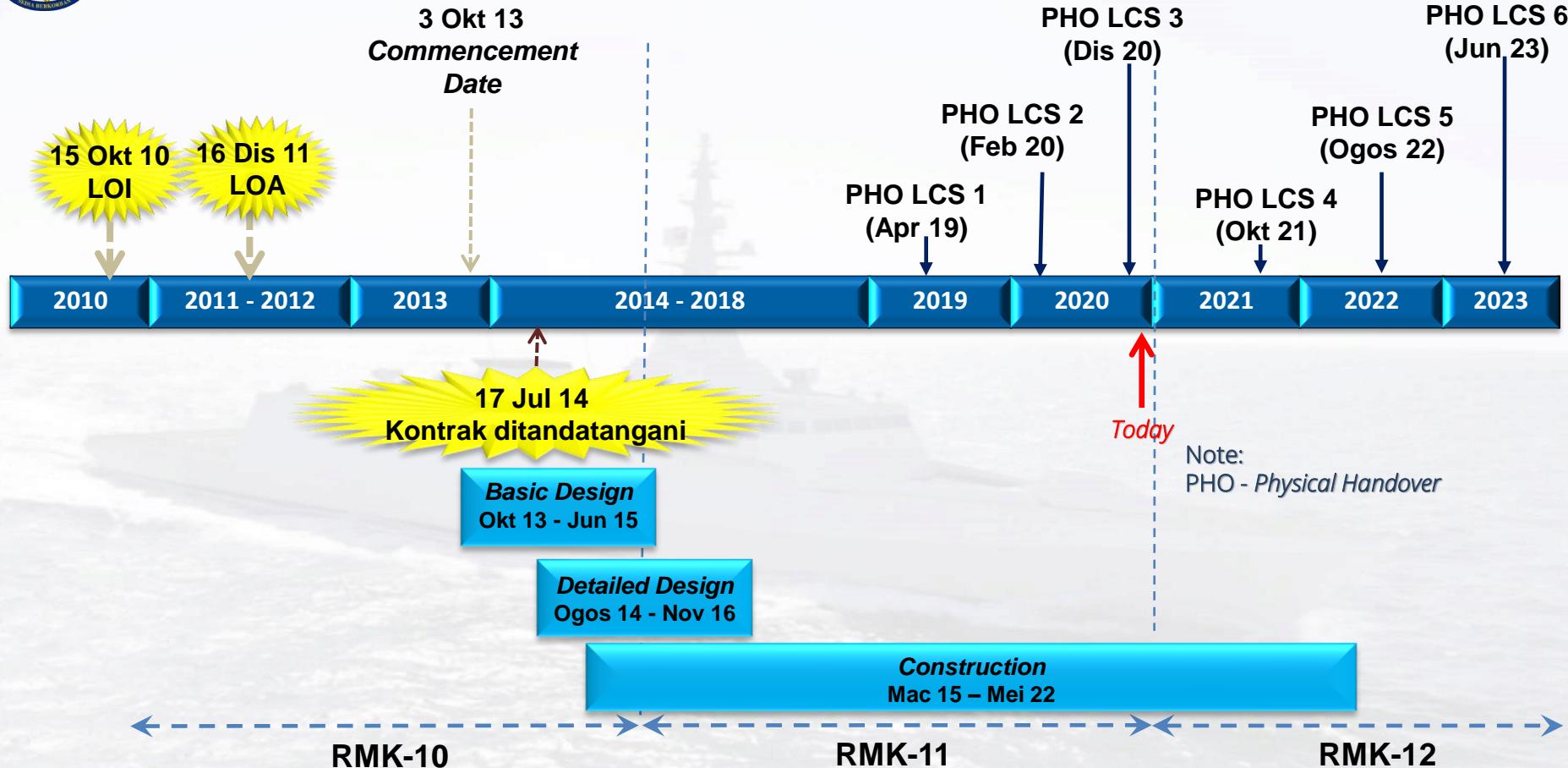

6. GOWIND - Perancis

- * Rekabentuk SIGMA 10614 merupakan pilihan TLDM
- * Rekabentuk GOWIND oleh DCNS terpilih

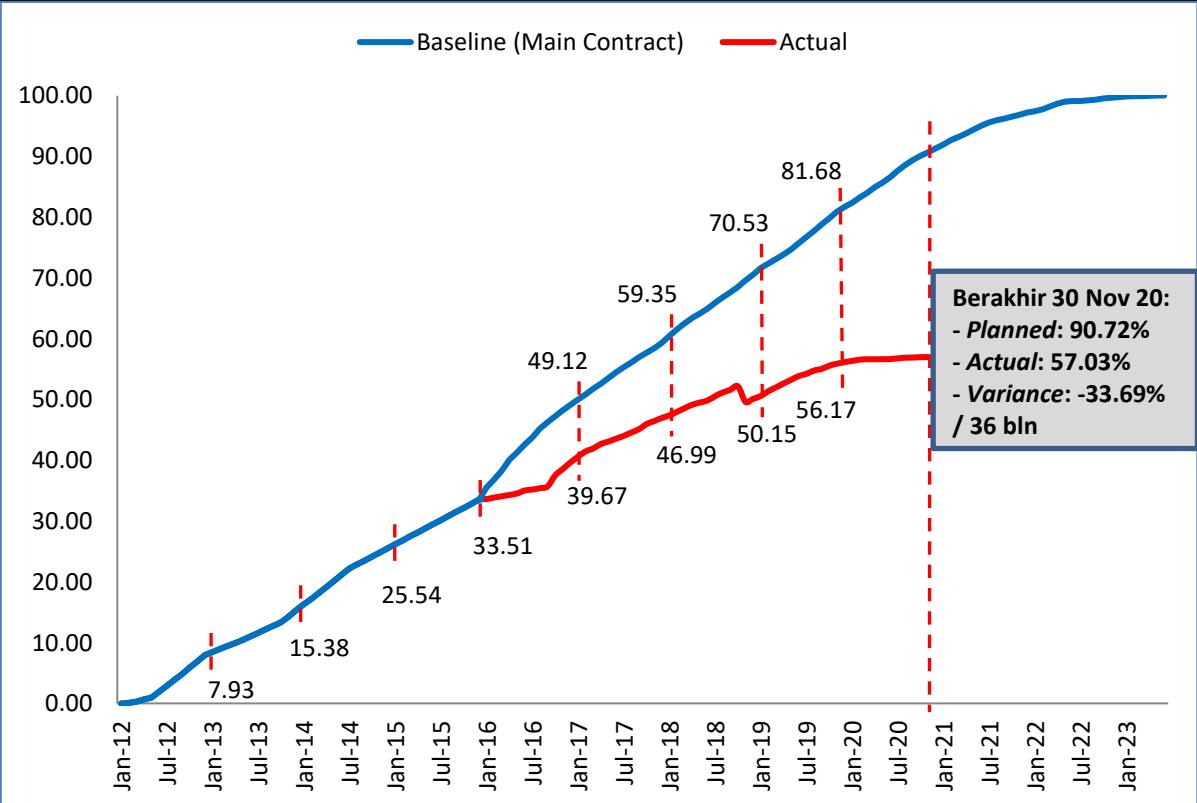

Time Line Kontrak

Kemajuan Kerja

Kapal	Kemajuan Keseluruhan	
	Rancang	Semasa
LCS1	100.00%	44.16%
LCS2	100.00%	34.98%
LCS3	99.98%	31.82%
LCS4	90.80%	26.54%
LCS5	66.65%	16.06%
LCS6	42.21%	0%

Keseluruhan – kerja pembinaan dan test & trial

Kapal	Kemajuan Pembinaan	
	Rancang	Semasa
LCS1	100.00%	60.72%
LCS2	100.00%	48.09%
LCS3	99.98%	43.75%
LCS4	99.75%	36.49%
LCS5	88.45%	22.09%
LCS6	58.05%	0%

Pembinaan – hanya melibatkan kerja pembinaan kapal sahaja

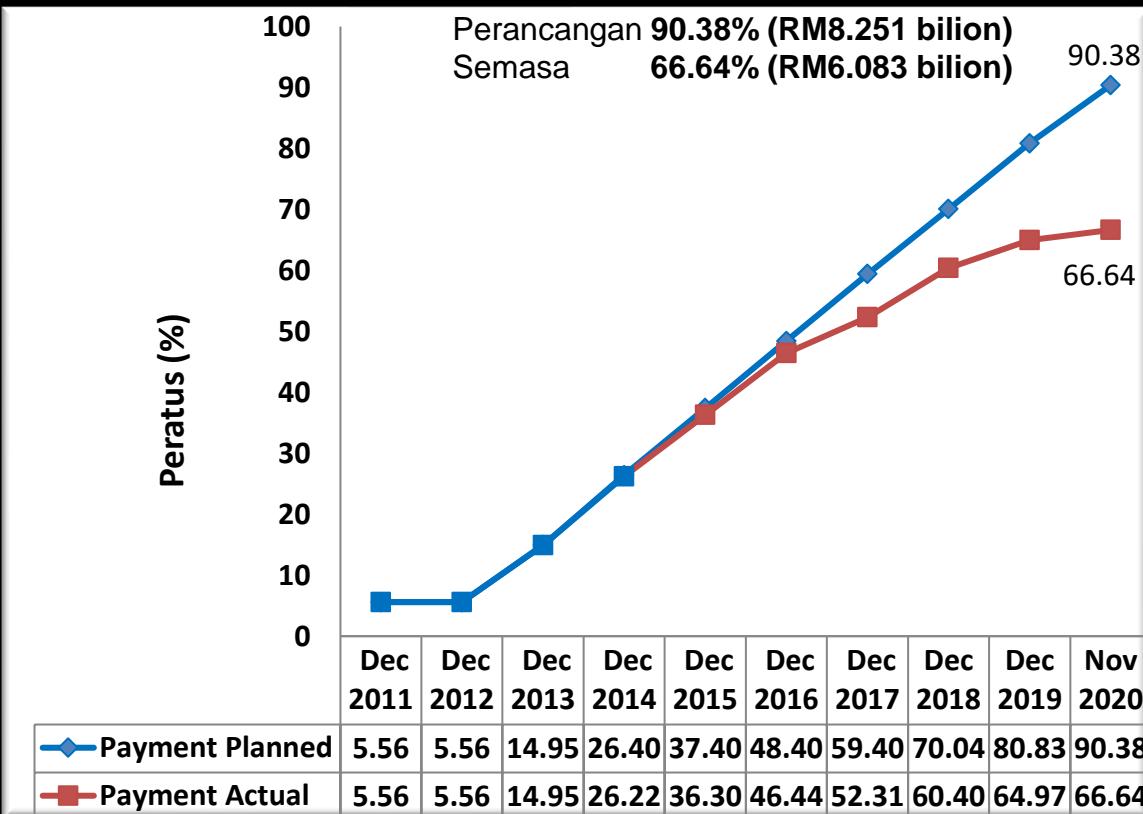

Kaedah Pengiraan Peratusan Kemajuan Projek

			Planned	Actual		Variance		
			90.72%	57.03%		-33.69% (-36.0 months) RM 3,290,289,207.96		
Item	Original Weightage	New Weightage	Planned		Actual			
			Weightage	Normalised	Weightage	Normalised		
A Design & Equipment Finalization	45%	42%	41.91%	99.78%	40.10%	95.48%	-1.81%	
	1. Concept Design	5%	5%	5.00%	100.0%	5.00%	100.00%	0.00%
	2. Basic Design	13%	13%	13.00%	100.0%	13.00%	100.00%	0.00%
	3. Detailed Design	12%	9%	9.00%	100.0%	8.51%	94.50%	-0.49%
	4. RFQ	2%	2%	2.00%	100.0%	2.00%	100.00%	0.00%
	5. TPS	2%	2%	2.00%	100.0%	2.00%	100.00%	0.00%
	6. LOA	5%	5%	5.00%	100.0%	4.92%	98.39%	-0.08%
	7. PDR	2%	2%	2.00%	100.0%	1.96%	98.23%	-0.04%
	8. CDR	2%	2%	2.00%	100.0%	1.87%	93.34%	-0.13%
	9. FAT & Delivery	2%	2%	1.91%	95.34%	0.85%	42.28%	-1.06%
B Production Drawing	NA	3%	3.00%	100.00%	2.85%	94.96%	-0.15%	
	1. Piping Isometric	NA	2.05%	2.05%	100.0%	2.01%	98.06%	-0.04%
	2. Penetration HVAC	NA	0.15%	0.15%	100.0%	0.14%	91.85%	-0.01%
	3. HVAC (by Cofely Axima)	NA	0.09%	0.09%	100.0%	0.06%	61.19%	-0.03%
	4. Seating (>50kg)	NA	0.62%	0.62%	100.0%	0.56%	89.76%	-0.06%
	5. Cable Tray	NA	0.09%	0.09%	100.0%	0.09%	99.16%	0.00%
C Construction	40%	40%	36.42%	91.05%	14.08%	35.20%	-22.34%	
	1. LCS 1	6.67%	6.67%	6.67%	100.0%	4.05%	60.72%	-2.62%
	2. LCS 2	6.67%	6.67%	6.67%	100.0%	3.21%	48.09%	-3.46%
	3. LCS 3	6.67%	6.67%	6.67%	99.98%	2.92%	43.75%	-3.75%
	4. LCS 4	6.67%	6.67%	6.65%	99.75%	2.43%	36.49%	-4.22%
	5. LCS 5	6.66%	6.66%	5.89%	88.45%	1.47%	22.09%	-4.42%
	6. LCS 6	6.66%	6.66%	3.87%	58.05%	0.00%	0.00%	-3.87%
D Test and Trials	15%	15%	9.39%	62.59%	0.00%	0.00%	-9.39%	
	1. LCS 1	2.5%	2.5%	2.50%	100.0%	0.00%	0.00%	-2.50%
	2. LCS 2	2.5%	2.5%	2.50%	100.0%	0.00%	0.00%	-2.50%
	3. LCS 3	2.5%	2.5%	2.50%	100.0%	0.00%	0.00%	-2.50%
	4. LCS 4	2.5%	2.5%	1.67%	66.94%	0.00%	0.00%	-1.67%
	5. LCS 5	2.5%	2.5%	0.21%	8.57%	0.00%	0.00%	-0.21%
	6. LCS 6	2.5%	2.5%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%

Kemajuan Pembayaran

Global	98.92% (RM3010 juta/RM 3043)
Cost sharing	100% (RM128.6 juta/RM128.6 juta)
LCS1	63.77% (RM910 juta/RM1427 juta)
LCS2	60.39% (RM747 juta/RM1237 juta)
LCS3	53.39% (RM599 juta/RM1122 juta)
LCS4	48.49% (RM431.6 juta/RM890 juta)
LCS5	36.20% (RM257 juta/RM710 juta)
LCS6	0% (RM0 juta/RM571 juta)

Global payment:

- ✓ Advanced payment
- ✓ Facilitate mobilisation OEM
- ✓ Infrastructure
- ✓ Basic Design
- ✓ Data Item
- ✓ Towing Tank Test

Faktor Utama Kelewatan

Terima Kasih